

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Дранус В. В., Чернюк Т. І.

**Методичні рекомендації до вивчення
дисципліни «Страховий менеджмент» для
студентів спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та
фондовий ринок»**

Методичні рекомендації

Випуск 442

Миколаїв – 2024

УДК 368
Д72

*Рекомендовано до друку Радою факультету економічних наук
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
(протокол № 5 від 29 лютого 2024 р.).*

Рецензент:

Рудик В. – д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем, Подільський державний університет.

Д72

Дранус В. В. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»: метод. рек. / В. В. Дранус, Т. І. Чернюк. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2024. – 76 с. – (Методична серія; вип. 442).

Методичні рекомендації містять тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами, питання для самостійного опрацювання, теми виступів та доповідей, ситуаційні та практичні завдання для перевірки знань. Розроблені відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Страховий менеджмент». Призначено для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня стаціонарної, заочної та дистанційної форми навчання за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

УДК 368

ISSN 1811-492X

© Дранус В. В., Чернюк Т. І., 2024
© ЧНУ ім. Петра Могили, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК».....	072 7
ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ».....	7
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ПІДГОТОВЦІ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ.....	10
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВИКОНАННЮ НАУКОВО- ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ.....	12
ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	14
Тема 1. Суть і значення страхового менеджменту	14
Тема 2. Структура та ресурсний потенціал страхової організації.....	16
Тема 3. Планування діяльності в страховій організації	22
Тема 4. Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту.....	27
Тема 5. Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі	28
Тема 6. Управління відбором ризиків на страхування	31
Тема 7. Врегулювання страхових претензій	35
Тема 8. Управління фінансовими потоками страховика	38
Тема 9. Управління фінансовою надійністю страховика	43
Тема 10. Фінансовий моніторинг у страхових організаціях	48
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВИКОНАННЮ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	52
ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	68

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Страховий менеджмент» є нормативною для підготовки магістрів зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» та орієнтована на вивчення та засвоєння здобувачами вищої освіти сучасних методів діяльності на страховому ринку та засвоєння підходів до організації діяльності, управління нею в страхових компаніях та їхніх структурних підрозділах з метою імплементації набутих знань та умінь у випадку працевлаштування в галузі страхового бізнесу або здійсненні тих господарських операцій зі страховиками, що притаманні суб'єктам виробничо-господарської та фінансової систем.

Метою вивчення дисципліни є оволодіння здобувачами вищої освіти знань та навиків із підготовки та реалізації управлінських рішень, що дадуть можливість забезпечувати раціональне формування й використання потенціалу страхових компаній та ефективну взаємодію фінансових інтересів споживачів страхових послуг, власників і персоналу страхових компаній, інших суб'єктів ринку страхових послуг.

Предметом дисципліни є система фінансово-економічних відносин, що виникають у процесі організації, планування, здійснення безпосередньої страхової діяльності та фінансові елементи системи управління та раціонального й ефективного використання ресурсного потенціалу страхових компаній.

Передумови вивчення дисципліни: знання здобуті в процесі вивчення дисциплін за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти – «Фінанси», «Страхування», «Фінанси страхових організацій», «Страхова аналітика», «Управління ризиками фінансових установ».

Очікувані результати навчання: демонстрування знання теорій, методів і функцій страхового менеджменту; розкриття соціально-економічної сутності та висвітлення тенденцій розвитку вітчизняного ринку страхових послуг; визначення етапів організації, формування та реалізації страхової діяльності та надання страхових послуг кінцевому споживачу; пошук шляхів інноваційної діяльності страховиків за умов конкуренції на ринку страхових послуг; відображення нормативно-правових засад регулювання ринку страхових послуг в Україні; обґрунтування порядку укладання договорів, безпосереднього надання

страхових послуг та здійснення страхових виплат із різних видів страхування.

В результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати**:

- особливості здійснення ефективної фінансової діяльності страховими організаціями;
- сутність, функції та роль страхового менеджменту у фінансовій системі;
- порядок проектування, реєстрації й ліцензування діяльності страхових організацій, зміст і форми державного регулювання їх діяльності;
- методологію розробки правил страхування;
- принципи побудови раціональної організаційної структури страхової організації та повноваження органів її управління;
- принципи управління страховою компанією та її відокремленими підрозділами;
- значення і методи розробки стратегічного плану діяльності страховика;
- сутність організації і способи здійснення маркетингової діяльності в страхових організаціях;
- методи вивчення попиту на страхові послуги;
- технологію відбору ризиків на страхування і врегулювання страхових претензій, аспекти складання та заключення договорів страхування;
- особливості управління грошовими потоками в страхуванні;
- умови і способи підвищення фінансової надійності страхової організації;
- процедури здійснення фінансового моніторингу діяльності страховика.

вміти:

- розробляти місію, цілі та стратегічні завдання страховика;
- здійснювати підготовку пакету документів для ліцензування діяльності страхових організацій;
- формувати раціональну структуру управління страховою організацією;
- організовувати процес бюджетування в страховій організації;
- досліджувати стан ринку страхових послуг;
- досліджувати попит на страхові послуги та організовувати ефективну систему їх продажу;
- оформляти договори страхування і контролювати їх виконання;

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

- оформляти документально страхові випадки та розраховувати розмір належних страхових виплат потерпілим;
- аналізувати діяльність страховика і пропонувати заходи, спрямовані на її поліпшення;
- визначати достатність коштів страхових резервів для забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками;
- визначати напрями ефективного розміщення страхових резервів та тимчасово вільних власних коштів страховика;
- забезпечувати контроль за фінансовою надійністю страхової компанії;
- проводити перевірку правильності проведення страховиками фінансових операцій;
- здійснювати заходи фінансового моніторингу в страховій компанії.

Методичні рекомендації з дисципліни «Страховий менеджмент» мають на меті надати можливість здобувачам вищої освіти поглибити теоретичні знання з фундаментальних фінансово-економічних дисциплін циклу професійної підготовки, отримати необхідні компетенції фундаментальних та специфічних знань, що передбачені вивченням цієї дисципліни та включають в себе: тематичний план та структуру навчальної дисципліни, загальні методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи, методичні рекомендації до практичних занять, контрольні питання та питання для повторення, які наведені по кожній темі, порядок та критерії оцінювання за видами робіт, що виконуються здобувачами вищої освіти в процесі вивчення дисципліни, перелік використаних джерел, термінологічний словник.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК»

Загальні компетентності:

ЗК5. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК2. Здатність використовувати теоретичний та методичний інструментарій для діагностики і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

СК3. Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Програмні результати навчання:

ПРН9. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.

ПРН10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

ПРН11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПРН12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Суть і значення страхового менеджменту 1. Особливості комерційної діяльності в страхуванні 2. Сутність, функції і роль страхового менеджменту 3. Нормативно-правове забезпечення страхового менеджменту в Україні

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

№	Тема заняття / план
2	Тема 2. Структура та ресурсний потенціал страхової організації 1. Страхова організація як основний суб'єкт страхового бізнесу 2. Побудова організаційної структури страховика 3. Складові ресурсного потенціалу страховика, методи його оцінки
3	Тема 3. Планування діяльності в страховій організації 1. Визначення стратегії, місії, цілей і завдань страховика 2. Декомпозиція стратегічної цілі за якісним та кількісними показниками та організаційною структурою страхової організації 3. Стратегічне планування діяльності страховика за системою збалансованих показників 4. Призначення, структура та порядок опрацювання бізнес-плану страхової організації 5. Бюджетування в діяльності страхової організації
4	Тема 4. Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту 1. Сутність та елементи комунікацій в страховій організації 2. Необхідність інформаційного забезпечення для ефективної діяльності страхової компанії 3. Формування баз даних і управління їх використанням. 4. Місце і роль звітності в інформаційному забезпеченні управління страховою компанією 5. Комерційна таємниця та порядок оприлюднення страхової інформації
5	Тема 5. Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі 1. Маркетингові дослідження у страхуванні: завдання, види та форми 2. Методи оцінювання попиту на страхові продукти. 3. Засади побудови маркетингової політики страхової компанії 4. Методи просування страхових послуг 5. Оцінювання частки компанії на страховому ринку
6	Тема 6. Управління відбором ризиків на страхування 1. Ознаки ризиків, що можуть бути застраховані, та етапи їх відбору 2. Методологічні підходи для побудови страхових тарифів

№	Тема заняття / план
	3. Андеррайтинг у страхуванні 4. Укладення страхових договорів та контроль за їх виконанням
7	Тема 7. Врегулювання страхових претензій 1. Процедура врегулювання страхових претензій 2. Експертиза причин і наслідків страхового випадку 3. Управління страховими виплатами
8	Тема 8. Управління фінансовими потоками страховика 1. Особливості фінансових потоків у страхуванні 2. Управління доходами та витратами, формування резервів страховика 3. Управління прибутком страховика
9	Тема 9. Управління фінансовою надійністю страховика 1. Принципи та інструментарій оцінювання фінансового стану страхової компанії 2. Методи забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності страхової компанії 3. Система управління ризиками страховика
10	Тема 10. Фінансовий моніторинг у страхових організаціях 1. Фінансовий моніторинг і його роль у страхуванні 2. Рівні системи фінансового моніторингу 3. Фінансові операції страхової організації, що підлягають фінансовому моніторингу 4. Програма та правила проведення фінансового моніторингу

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ПІДГОТОВЦІ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Перед початком виконанням практичної роботи здобувачу вищої освіти потрібно здійснити теоретичний аналіз рекомендованих наукових джерел інформації, що стосується теми, враховуючи необхідність вивчення нормативно-правової бази, що стосується поставлених завдань, ознайомитися із науковими підходами до проблематики за даною темою, що відображені в навчальних посібниках, підручниках, наукових статтях та інших джерелах інформації, після чого розпочинати виконання практичного завдання.

Під час виконання завдань здобувачу вищої освіти рекомендується дотримуватися наступної послідовності:

1. Ознайомитися зі змістовим наповненням теми, опрацювавши рекомендовані джерела інформації.
2. Проаналізувати умови завдання, обрати методiku його виконання.
3. Виконати завдання, дотримуючись логічної послідовності при прийнятті рішень та обґрунтовуючи їх.
4. Здійснити аналіз одержаних результатів, сформулювати відповідні висновки.

САМОСТІЙНА РОБОТА

При виконанні завдань, що винесені на самостійну підготовку, пропонується написання есе на задану тематику. Есе – це самостійна письмова робота, відмінними ознаками якої є творчий підхід, особистісний характер розуміння, осмислення та сприйняття проблеми, порівняно невеликий за розмірами обсяг, вільний вибір композиції, емоційність та невимушеність викладу матеріалу.

Вимоги до написання есе

Основні технічні вимоги до написання есе:

- аркуш паперу формату А4, шрифт Times New Roman, кегль 14;
- міжрядковий інтервал 1,5;
- кількість сторінок варіюється від 5 до 10;
- мова написання – українська, англійська;
- текст має бути вирівняний за лівим краєм;
- есе має містити назву, що відображає тематику тексту;

- поля – по 2 см зліва та згори та по 1,5 см знизу та справа;
- на використані в процесі написання есе джерела обов'язково повинно бути посилання (наприклад, [1, с. 8]).

Загальні вимоги до написання есе щодо його тексту, змісту та структури:

1. Есе має бути аргументованим, із відповідним обґрунтуванням проблемних питань підтвердженими та перевіреними фактами, переконливим, лаконічним при викладі матеріалів.

2. Есе має бути оригінальним, під час його оформлення забороняється використання чужих наукових праць, їх повне або часткове копіювання.

3. Есе має містити здійснений автором аналіз проблеми, викладену суб'єктивну авторську позицію.

4. Есе має відповідати логічній структурі та містити такі частини: вступ (опис проблеми), основна частина або аргументація (аналіз, підтвердження або спростування існуючих тверджень за допомогою цитат, прикладів з життя, законів тощо), висновок (остаточна авторська позиція щодо проблемного питання).

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВИКОНАННЮ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Науково-дослідні роботи здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня магістр оформлюються на аркушах формату А4, шрифт Times New Roman, міжрядковий інтервал 1,5, кегль 14, поля: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм.

Наукова робота повинна бути виконана українською мовою, мати назву, зміст, вступ, 3 розділи (1 – огляд теоретичного матеріалу за обраною проблематикою, 2 – аналіз за останні 3 роки, 3 – рекомендації щодо вирішення проблеми, напрями покращення ситуації тощо), висновки, список використаної літератури та анотацію. Загальний обсяг роботи не повинен перевищувати **30 сторінок** без урахування додатків та переліку літературних джерел.

До наукової роботи здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня магістр додається анотація, у якій зазначається актуальність, мета, завдання, використані методики дослідження та загальна характеристика науково-дослідної роботи.

Захист наукових робіт відбуватиметься на останньому практичному занятті з використанням презентації, виконаної в програмі Power Point.

Орієнтовна тематика науково-дослідних робіт:

- Вплив процесів глобалізації економіки на функціонування страхового бізнесу в Україні.
- Умови залучення іноземних інвестицій у національну страхову індустрію.
- Вдосконалення управління в страхових організаціях як важлива умова їх розвитку й підвищення ефективності діяльності.
- Використання зарубіжного досвіду в розбудові механізму управління страховими компаніями.
- Особливості управління страховою компанією у кризовому стані.
- Сутнісна характеристика мотивації персоналу як функція страхового менеджменту.
- Відповідність функцій органів управління страхових компаній принципам корпоративного управління.
- Процес бюджетування в страховій організації.
- Фінансовий контролінг в діяльності страховика:

- Аналіз ринкової ситуації, конкурентного середовища, методи вивчення попиту на страхові послуги.
- Андеррайтингові рішення та інструменти в страховому менеджменті.
- Зв'язок між тарифною політикою та підходами до андеррайтингу.
- Особливості врегулювання страхових претензій під час надання послуг асистансу.
- Проблеми оптимізації витрат на ведення справи страховика.
- Вибір перестрахового покриття для забезпечення платоспроможності страховика.
- Вплив структури інвестування коштів страхових резервів на забезпечення платоспроможності страхової організації.
- Розподіл функцій та відповідальності під час реалізації процесу управління ризиками.
- Проблеми управління достатністю капіталу страховика.
- Проблеми діяльності працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу в страховій компанії.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Суть і значення страхового менеджменту

1. Особливості комерційної діяльності у страхуванні.
2. Сутність, функції і роль страхового менеджменту.
3. Нормативно-правове забезпечення страхового менеджменту в Україні.
4. Етапи створення страхової компанії.
5. Перелік документів, необхідний для отримання ліцензії на здійснення страхової діяльності.

Питання для контролю:

1. Поняття менеджменту страхової діяльності.
2. Системний і ситуаційний підходи в менеджменті страхової діяльності.
3. Життєвий цикл страхової організації і його вплив на управлінські процеси.
4. Види і функції страхового менеджменту.
5. Внутрішнє та зовнішнє середовище страхової компанії.

Розгорнуте обговорення основних положень теми:

1. Охарактеризувати сутність менеджменту страхової діяльності.
2. Надати характеристику основних складових елементів страхового менеджменту.
3. Розкрити елементи системи страхового менеджменту.
4. Обґрунтувати взаємозв'язок суб'єктів, функцій та принципів управління.
5. Пояснити специфічні функції страхового менеджменту (в чому полягає їх «специфічність»?).
6. Висвітлити правові основи страхового менеджменту.

Практичні завдання:

Ситуаційне завдання 1. Оформити всі необхідні документи для отримання ліцензії на право здійснення страхової діяльності.

Ситуаційне завдання 2. Страховик знаходиться на межі банкрутства. Запропонуйте варіанти дій страхової компанії для виконання нею зобов'язань за договорами страхування, зокрема можливу реорганізацію та ліквідацію компанії. Обґрунтуйте найкращий

варіант управлінського рішення. Поясніть, чи переходять до страховика- правонаступника зобов'язання за договорами страхування, укладеними страховиком, що приєднується. З'ясуйте черговість задоволення вимог кредиторів у разі ліквідації страхової компанії.

Методичні рекомендації до виконання завдань:

Для виконання ситуаційного завдання необхідно проаналізувати норми Закону України «Про страхування», Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг та Проект постанови Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про добровільний вихід з ринку страховика та передачу страховиком страхового портфеля».

Самостійна робота. Тематика есе:

1. Вплив глобалізаційних процесів на умови функціонування страхового ринку в Україні.
2. Шляхи залучення іноземних інвестицій у вітчизняну галузь страхування.
3. Напрямки вдосконалення управління в страхових компаніях як умова їх розвитку та підвищення ефективності діяльності.
4. Активізація використання зарубіжного досвіду в розбудові механізму управління страховими компаніями.
5. Зміст пакету необхідних документів і процедура реєстрації страхових організацій, їх філій і представництв.
6. Специфічні особливості ліцензування страхової діяльності.

Основні терміни та поняття: страховий менеджмент, цілі страхового менеджменту, принципи страхового менеджменту, функції страхового менеджменту, система правового регулювання страхової діяльності, ліцензування страхової діяльності, державне регулювання страхової діяльності.

Тема 2. Структура та ресурсний потенціал страхової організації

1. Страхова організація як основний суб'єкт страхового бізнесу.
2. Побудова організаційної структури страховика.
3. Складові ресурсного потенціалу страховика, методи його оцінки.

Питання для контролю:

1. Методи управління страховою компанією.
2. Організаційна структура страхової компанії.
3. Функції правління страхової компанії.
4. Лінійна, функціональна та дивізійна структура управління страховою компанією.
5. Складові ресурсного потенціалу страховика, методи його оцінки.
6. Кадри і кадрова політика страхової компанії.

Практичні завдання:

Задача 1. За наведеними нижче даними розрахувати показники оцінювання ефективності управління кадрами страхової компанії (табл. 1): економічну результативність управлінської діяльності страхової компанії; частку витрат на управління; частку персоналу, зайнятого в управлінні; продуктивність праці персоналу; результативність управління страховою діяльністю; рентабельність управлінського персоналу. Зробити висновки.

Задача 2. За даними страхової компанії щодо страхування майна підприємств та організацій в регіоні (табл. 2) визначити основні відносні показники страхової діяльності.

Задача 3. За даними страхових організацій про добровільне страхування майна (табл. 3, тис. грн) визначити:

- 1) індивідуальні індекси збитковості по кожному району;
- 2) середні індекси збитковості по двох районах;
- 3) динаміку збитковості по районах;
- 4) індекси середньої збитковості по двох районах:
  - а) змінного складу;
  - б) фіксованого складу;
  - в) структурних зрушень.

Результати оформити у вигляді таблиць.

Методичні рекомендації до виконання завдань:

Розрахунок економічної результативності управлінської діяльності

страхової компанії.

Для того, щоб розрахувати цей показник, перш за все необхідно визначити показник ЧЗСП – чисті зароблені страхові премії. Він визначається за наступною формулою:

$$\text{ЧЗСП} = \text{П}_1 - \text{П}_2 - \text{З}_1 - \text{З}_2, \quad (1)$$

де П_1 – премії підписані,

П_2 – премії, передані у перестраховання,

З_1 – зміна резерву незароблених премій,

З_2 – зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій.

$$\text{К}_{\text{ЕР}} = \frac{\text{ЧЗСП}}{\text{АВ} + \text{ВЗ} + \text{ІОВ}}, \quad (2)$$

де АВ – адміністративні витрати,

ВЗ – витрати на збут,

ІОВ – інші операційні витрати.

Частка витрат на управління:

$$\text{К}_{\text{ВУ}} = \frac{\text{АВ}}{\text{АВ} + \text{ВЗ} + \text{ІОВ}}, \quad (3)$$

Частка персоналу, зайнятого в управлінні:

$$\text{К}_{\text{УП}} = \frac{\text{Ч}_{\text{ПУ}}}{\text{Ч}_{\text{П}}}, \quad (4)$$

де $\text{Ч}_{\text{ПУ}}$ – чисельність працівників апарату управління,

$\text{Ч}_{\text{П}}$ – середньооблікова кількість персоналу.

Продуктивність праці персоналу:

$$\text{П}_{\text{П}} = \frac{\text{ЧЗСП}}{\text{Ч}_{\text{П}}}, \quad (5)$$

Результативність діяльності управлінського персоналу:

$$\text{П}_{\text{УП}} = \frac{\text{ЧЗСП}}{\text{Ч}_{\text{ПУ}}}, \quad (6)$$

Рентабельність управлінського персоналу:

$$\text{Р}_{\text{УП}} = \frac{\text{ЧФР}}{\text{Ч}_{\text{ПУ}}}, \quad (7)$$

де ЧФР – чистий фінансовий результат страхової компанії.

Для цього спочатку визначаємо валовий прибуток:

$$\text{ВП} = \text{ЧЗСП} - (\text{С} + \text{ЧЗСВ}), \quad (8)$$

де С – собівартість страхових послуг,

ЧЗСВ – чисті збитки, понесені за страховими виплатами.

Далі визначаємо фінансовий результат від операційної діяльності:

$$\text{ФР}_{\text{Од}} = \text{ВП} + (-) \text{Д(В)ЗСР} + \text{ІОД} - \text{АВ} - \text{ВЗ} - \text{ІОВ}, \quad (9)$$

де Д(В)ЗСР – дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів,

ІОД – інші операційні доходи.

Далі визначаємо фінансовий результат до оподаткування:

$$\text{ФР}_{\text{До}} = \text{ФР}_{\text{Од}} + \text{ІФД} + \text{ІД} - \text{ІВ}, \quad (10)$$

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

де, ІФД – інші фінансові доходи,
 ІД – інші доходи,
 ІВ – інші витрати.

$$\text{ЧФР} = \text{ФР}_{\text{до}} - \text{ПП}, (11)$$

де ЧФР – ПП – витрати із сплати податку на прибуток.

Таблиця 1

Відносні показники страхової діяльності

Показник	Позначення
Кількість застрахованих об'єктів	(N)
Сума застрахованого майна, тис. грн	(S)
Страхові платежі за об'єктами, тис. грн	(P)
Сума виплат страхового відшкодування, тис. грн	(W)
Кількість об'єктів, що постраждали	(n)
Страхова сума об'єктів, що постраждали, тис. грн	(S _n)

Середня страхова сума застрахованих об'єктів:

$$S_{\text{СЕР}} = S / N, (12)$$

Середня страхова сума об'єктів, що постраждали:

$$S_{\text{СЕР } n} = S_n / n, (13)$$

Середній розмір виплаченого страхового відшкодування:

$$W_{\text{СЕР}} = W / n, (14)$$

Частка об'єктів, які постраждали:

$$n_p = n / N, (15)$$

Показник виплат страхового відшкодування в розрахунку на страхові платежі:

$$V_{\text{СВ}} = W / P, (16)$$

Страхові платежі в розрахунку на страхову суму застрахованих об'єктів:

$$\text{СП}_N = P / S, (17)$$

Показник збитковості страхової суми:

$$q = W / S, (18)$$

Індивідуальні індекси збитковості по кожному району

$$I_q = q_1 / q_2, (19)$$

Індекс середньої збитковості змінного складу:

$$I_{3C} = \frac{\sum S_1 q_1}{\sum S_0 q_0}, (20)$$

Індекс середньої збитковості фіксованого складу дорівнює:

$$I_{\text{ФС}} = \frac{\sum S_1 q_1}{\sum S_0 q_0}, (21)$$

Індекс середньої збитковості:

$$I_{\text{СЗ}} = I_{3C} / I_{\text{ФС}}, (22).$$

Таблиця 2

Вихідні дані для виконання розрахункової частини (задача 1)

Показник	Умовні позначення	Кількість/сума, тис. грн									
		Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3	Варіант 4	Варіант 5	Варіант 6	Варіант 7	Варіант 8	Варіант 9	Варіант 10
Премії підписані, валова сума	П1	783113	783513	784213	784613	785113	785413	785913	786313	786713	787213
Премії, передані у перестрахування	П2	30817	31217	31917	32317	32817	33117	33617	34017	34417	34917
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	31	78325	78725	79425	79825	80325	80625	81125	81525	81925	82425
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	32	-137	-141	-148	-152	-157	-160	-165	-169	-173	-178
Адміністративні витрати	АВ	210137	210537	211237	211637	212137	212437	212937	213337	213737	214237
Витрати на збут	ВЗ	168708	168308	167608	167208	166708	166408	165908	165508	165108	164608
Інші операційні витрати	ІОВ	47380	46980	46280	45880	45380	44580	44180	43780	43280	
Чисельність працівників апарату управління	Ч _{уп}	45	49	56	60	65	68	73	77	81	86
Середньооблікова кількість працюючих	С _р	504	508	515	519	524	527	532	536	540	545
Собівартість послуг	С	16875	17275	17975	18375	18875	19175	19675	20075	20475	20975
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	ЧЗСВ	352875	353275	353975	354375	354875	355175	355675	356075	356475	356975
Доход (витрати) від зміни інших страхових резервів	Д(В)ЗСР	-5415	-5815	-6515	-6915	-7415	-7715	-8215	-8615	-9015	-9515
Інші операційні доходи	ІОД	105589	105189	104489	104089	103589	103289	102789	102389	101989	101489
Інші фінансові доходи	ІФД	44188	43788	43088	42688	42188	41888	41388	40988	40588	40088
Інші доходи	ІД	249609	250009	250709	251109	251609	252109	252409	252809	253209	253709
Інші витрати	ІВ	163625	164025	164725	165125	165625	165925	166425	166825	167225	167725
Витрати (дохід) з податку на прибуток	ПШ	40503	40103	39403	39003	38503	38203	37703	37303	36903	36403

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Таблиця 3

Вихідні дані для виконання розрахункової частини (задача 2)

Показник	Сума									
	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3	Варіант 4	Варіант 5	Варіант 6	Варіант 7	Варіант 8	Варіант 9	Варіант 10
Кількість застрахованих об'єктів (N)	113775	120950	203975	125050	192700	134275	181425	143500	170150	150675
Сума застрахованого майна (S), тис. грн	2380200	3768650	19835000	4562050	17653150	6347200	15471300	8132350	13289450	9520800
Страхові платежі за об'єктами (P), тис. грн	3055	2956	2828	2927	2832	2890	2836	2870	2842	2860
Сума виплат страхового відшкодування (W), тис. грн	1669	1662	1581	1658	1592	1649	1603	1640	1614	1633
Кількість об'єктів, що постраждали (n)	2061	2068	2149	2072	2138	2081	2127	2090	2116	2097
Страхова сума об'єктів, що постраждали (S _n), тис. грн	4363	4370	4451	4374	4440	4383	4429	4392	4418	4399

Таблиця 4

Вихідні дані для виконання розрахункової частини (задача 3)

Район	Варіант 1						Варіант 2									
	Базовий період		Поточний період		Базовий період		Поточний період		Базовий період		Поточний період					
	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн				
1	40 110	222	56 110	250	40 180	292	56 180	320	79 890	238	83 890	278	79 820	308	83 820	348
2	79 890	238	83 890	278	79 820	308	83 820	348	Варіант 4							
Район	Варіант 3						Варіант 4									
	Базовий період		Поточний період		Базовий період		Поточний період		Базовий період		Поточний період					
	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн				
1	40 990	1102	56 990	1130	40 220	332	56 220	360	79 010	1118	83 010	1158	79 780	348	83 780	388
2	79 010	1118	83 010	1158	79 780	348	83 780	388	Варіант 6							
Район	Варіант 5						Варіант 6									
	Базовий період		Поточний період		Базовий період		Поточний період		Базовий період		Поточний період					
	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн				
1	40 880	992	56 880	1020	40 310	422	56 310	450	79 120	1008	83 120	1048	79 690	438	83 690	478
2	79 120	1008	83 120	1048	79 690	438	83 690	478	Варіант 8							
Район	Варіант 7						Варіант 8									
	Базовий період		Поточний період		Базовий період		Поточний період		Базовий період		Поточний період					
	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Страхова сума, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн				
1	40 770	882	56 770	910	40 400	512	56 400	540	79 230	898	83 230	938	79 600	528	83 600	568
2	79 230	898	83 230	938	79 600	528	83 600	568								

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Самостійна робота. Тематика есе:

1. Сутнісна характеристика мотивації персоналу як функції страхового менеджменту.
2. Заробітна плата та інші форми мотивації в страхуванні. Стимулювання інновацій.
3. Загальні збори акціонерів – найвищий орган управління страховою організацією.
4. Спостережна рада. Рада директорів. Права та обов'язки цих органів. Ревізійна комісія: права та обов'язки.
5. Виконавчі органи управління страховою організацією.

Основні терміни та поняття: організаційно-правові форми страхових компаній, реєстри страховиків, органи управління, мотивація персоналу, структура управління страховою компанією, складові ресурсного потенціалу страховика

Тема 3. Планування діяльності в страховій організації

1. Визначення стратегії, місії, цілей і завдань страховика.
2. Декомпозиція стратегічної цілі за якісним та кількісними показниками та організаційною структурою страхової організації.
3. Стратегічне планування діяльності страховика за системою збалансованих показників.
4. Призначення, структура та порядок опрацювання бізнес-плану страхової організації.
5. Бюджетування в діяльності страхової організації.

Питання для контролю:

1. Визначення стратегії, цілей, місії та бачення страховика.
2. Фінансова та маркетингова стратегії страховика.
3. Проведення SWOT-аналізу при розробці стратегії страховика.
4. Необхідність, призначення, структура та порядок опрацювання бізнес-плану страхової організації.
5. Процес бюджетування в діяльності страхової організації.
6. Особливості антикризового управління страховиком.

Практичні завдання:

Завдання 1. Заповніть прогноз розвитку страхових операцій на підставі початкових даних страхової компанії на один рік за

добровільним страхуванням від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ (табл. 5) та за добровільним страхуванням майна (табл. 6). Складіть фінансовий план (табл. 7), якщо розмір сплаченого статутного капіталу становить 40 млн грн. Оцініть платоспроможність страхової компанії та рівень ризику страхової діяльності (табл. 8). Здійсніть обґрунтування доцільності запланованої діяльності та заходів щодо підвищення її ефективності.

Таблиця 5

Прогноз розвитку страхових операцій за добровільним страхуванням
від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ

Періоди	Кількість договорів (n)	Тариф, %	Середня страхова сума, тис. грн (СС)	Середній страховий платіж, тис. грн	Сума страхових платежів, тис. грн (СП)	Норматив виплат, % (НСВ)	Сума страхових виплат, тис. грн (СВ)	Максимальна відповідальність за окремим об'єктом страхування, тис. грн
I кв.	280	0,5	1 500			70		
II кв.	320	0,5	1 500			70		
III кв.	400	0,5	2 000			70		
IV кв.	500	0,5	2 000			70		
За рік								

Таблиця 6

Прогноз розвитку страхових операцій за добровільним страхуванням
від майна

Періоди	Кількість договорів (n)	Тариф, %	Середня страхова сума, тис. грн (СС)	Середній страховий платіж, тис. грн (ССП)	Сума страхових платежів, тис. грн (СП)	Норматив виплат, % (НСВ)	Сума страхових виплат, тис. грн (СВ)	Максимальна відповідальність за окремим об'єктом страхування, тис. грн
I кв.	250	1,0	2 500			70		
II кв.	300	1,0	2 500			70		
III кв.	350	1,0	2 500			70		
IV кв.	400	1,0	2 500			70		
За рік								

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Таблиця 7

Фінансовий план, тис. грн

Періоди	Розмір власних коштів на початок періоду	Сукупна сума надходжень страхових платежів	Сукупна сума страхових виплат	Розмір технічних резервів на кінець періоду	Витрати на проведення страхової діяльності	Зароблені страхові платежі	Прибуток від страхової діяльності	Доходи від розміщення активів (4 % річних)	Податок на прибуток	Чистий прибуток
I кв.	40 000,0				37,0					
II кв.					42,7					
III кв.					48,9					
IV кв.					54,3					
За рік					182,9					

Таблиця 8

Оцінювання платоспроможності та ризиків

Фактичний запас платоспроможності (неттоактиви), тис. грн (ФЗП)	Премії, сплачені пере страховикам, тис. грн	Страхові виплати, отримані від пере страховиків, тис. грн	Нормативний запас платоспроможності, тис. грн (НЗП)	Коеф. платоспроможності	Коеф. ризику	Кількість договорів страхування (n)	Середній нетто тариф, % (q)	Коефіцієнт ступеня ймовірності дефіциту коштів
1	2	3	4	5 = 1/4	6 = 5-1	7	8	9
	0	0						

Методичні рекомендації до виконання завдань:

Формули розрахунку показників прогнозу розвитку страхових операцій подані у табл. 9. Максимальна відповідальність за окремим

об'єктом страхування в табл. 5 та 6 може бути обчислена тільки після заповнення фінансового плану як 10% від суми статутного капіталу та страхових резервів на початок періоду.

Таблиця 9

Формули розрахунку показників прогнозу розвитку страхових операцій

Показники	Формули розрахунку
Середній страховий платіж на один договір у кварталі t	$(\text{Середня страхова сума на один договір у кварталі } \text{CC} \times \text{Тариф у кварталі } t) / 100, (23)$
Страхові платежі за квартал t (СП _t)	$\text{Середній страховий платіж на один договір у кварталі } \text{ССП} \times \text{Кількість договорів за квартал } n, (24)$
Страхові виплати за квартал t (СВ _t)	$(\frac{1}{4} \text{СП}_t + \frac{1}{4} \text{СП}_{t-1} + \frac{1}{4} \text{СП}_{t-2} + \frac{1}{4} \text{СП}_{t-3}) \times \text{H}_{\text{СВ}} / 100, (25)$

Даними для складання фінансового плану є прогнози розвитку страхових операцій. Сукупні суми страхових платежів і виплат обчислюються як сума платежів і виплат за видами страхування. Технічні резерви (резерви незароблених премій) визначаються згідно із Законом України «Про страхування», сума податку на прибуток — згідно із чинною системою оподаткування. Розмір власних коштів (власного капіталу або нетто-активів) у наступних періодах збільшується на отриманий чистий прибуток. Формули розрахунку показників фінансового плану подані в табл. 10.

Таблиця 10

Формули розрахунку показників фінансового плану (26-33)

Власний капітал на початок кварталу t (ВК _t)	$\text{ВК}_t = \text{Статутний капітал}$ $\text{ВК}_t = \text{ВК}_{t-1} + \text{ЧП}_t$
Сукупна сума страхових платежів за квартал t (СССП _t) за видами страхування (i)	$\frac{\sum \text{СП}^i}{t}$
Сукупна сума страхових виплат за квартал t (СССВ _t) за видами страхування (i)	$\frac{\sum \text{СВ}^i}{t}$
Резерв незароблених премій на кінець кварталу t (РНП _t)	$\frac{3}{4} \text{СП}_t + \frac{1}{2} \text{СП}_{t-1} + \frac{1}{4} \text{СП}_{t-2}$
Зароблені платежі за квартал t (ЗП _t)	$\text{СССП}_t + \text{СРНП}_{t-1} - \text{СРНП}_t$
Прибуток від страхової діяльності за квартал t (П ^{сд} _t)	$\text{ЗП}_t - \text{СССВ}_t - \text{ВПСД}_t$
Доходи від розміщення активів квартал t (П ^д _t)	Вільні кошти x Інвестиційний дохід
	100 × 4

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Чистий прибуток за квартал t (ЧП _t)	$\Pi^{CD}_t + \Pi^{ID}_t - \text{Податок на прибуток}_t$
Власний капітал на початок кварталу t (ВК _t)	$ВК_t = \text{Статутний капітал}$ $ВК_t = ВК_{t-1} + ЧП_t$

Оцінювання платоспроможності та рівня ризику страхової діяльності здійснюється на кінець календарного року з розрахунком нормативного та фактичного запасів платоспроможності, коефіцієнта платоспроможності та коефіцієнта ступеня ймовірності дефіциту коштів (коефіцієнта Коньшина). Формули розрахунку показників для компанії, що здійснює страхування інше, ніж страхування життя, подані в табл. 11.

Таблиця 11

Формули розрахунку показників платоспроможності і рівня ризику страхової діяльності (34-38)

Показники	Формули розрахунку
Фактичний запас платоспроможності (ФЗ)	ВК на кінець року
Нормативний запас платоспроможності (НЗ)	Більша з двох величин: $\frac{4}{\sum_{t=1}^4 CCC\Pi_t^*} \cdot 0,18$ або $\frac{4}{\sum_{t=1}^4 CCCB_t^*} \cdot 0,26$
Коефіцієнт платоспроможності (КП)	ФЗ / НЗ
Середній нетто-тариф (ТН)	$TН = \frac{\sum_i \sum_{t=1}^4 c\Pi_t^i \cdot H_{CBt}^i}{\sum_i \sum_{t=1}^4 cC_t^i \cdot n_t^i}$
Коефіцієнт ступеня ймовірності дефіциту коштів (v)	$v = \sqrt{\frac{1 - TН / 100}{n \times TН / 100}}$

Під час оцінювання платоспроможності страхової компанії слід враховувати, що фактичний запас платоспроможності на будь-яку дату повинен перевищувати нормативний запас; коефіцієнт платоспроможності має бути більшим за 1; коефіцієнт ступеня ймовірності дефіциту коштів вказує на рівень ризику страхової діяльності: чим менше значення коефіцієнту Коньшина, тим нижча ймовірність дефіцитності коштів.

Самостійна робота. Тематика есе:

1. Інноваційна спрямованість стратегії розвитку.
2. Методи розроблення стратегічного плану.
3. Порядок опрацювання, розгляду й затвердження бізнес-плану.
4. Процес бюджетування в страховій організації.
5. Фінансовий контролінг страховика: сутність, завдання й інструменти.
6. Особливості антикризового управління страховиком.
7. Плани санації та реструктуризації компанії.
8. Використання техніко-економічних та фінансових показників страхової компанії в системі контролінгу кризових явищ.

Основні терміни та поняття: планування, етапи планування, умови планування, бізнес-план страхової компанії, технологія складання бізнес плану, фінансова та маркетингова стратегії страховика, проведення SWOT-аналізу.

**Тема 4. Комунікації та інформаційне забезпечення
страхового менеджменту**

1. Сутність та елементи комунікацій в страховій організації.
2. Необхідність інформаційного забезпечення для ефективної діяльності страхової компанії.
3. Формування баз даних і управління їх використанням.
4. Місце і роль звітності в інформаційному забезпеченні управління страховою компанією.
5. Комерційна таємниця та порядок оприлюднення страхової інформації.

Питання для контролю:

1. Комунікації в сучасній страховій організації: сутність, елементи й етапи комунікаційного процесу.
2. Вимоги до організації інформації. Програмний комплекс страхової компанії.
3. Формування баз даних і управління їх використанням.
4. Страхова статистика та бухгалтерський облік як інструменти управління. Особливості звітності страховиків.
5. Шляхи вдосконалення інформаційної системи.

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

---

6. Публікація звітності на іншій інформації. Взаємовідносини страховиків із засобами масової інформації.

Самостійна робота. Тематика есе:

1. Комерційна таємниця та способи її забезпечення в страхових організаціях.

2. Публікація звітності на іншій інформації.

3. Взаємовідносини страховиків із засобами масової інформації.

4. Особливості звітності страховиків.

5. Шляхи вдосконалення інформаційної системи.

6. Взаємозв'язок бізнес-завдань, які вирішує CRM з принципами ефективного управління інформаційними потоками страхової організації.

7. Складові стратегії управління взаємовідносинами з клієнтами страхової організації.

8. Неформальні комунікації і їх роль для організації.

Основні терміни та поняття: інформаційна система, комунікації, комунікаційний процес, оперативність інформаційного забезпечення, взаємозв'язок бізнес-завдань, клієнти страхової організації.

Тема 5. Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі

1. Маркетингові дослідження у страхуванні: завдання, види та форми.

2. Методи оцінювання попиту на страхові продукти.

3. Засади побудови маркетингової політики страхової компанії.

4. Методи просування страхових послуг.

5. Оцінювання частки компанії на страховому ринку.

Питання для контролю:

1. Організація роботи маркетингової служби.

2. Взаємодія служби маркетингу з іншими підрозділами страховика.

3. Аналіз ринкової ситуації та конкурентного середовища.

4. Методи вивчення попиту на страхові послуги.

5. Мотивація співробітників і агентів.

6. Заходи щодо підвищення ефективності роботи каналів збуту.

Практичні завдання:

Ситуаційне завдання 1. Оберіть одну з провідних страхових компаній України за даними страхових рейтингів. На прикладі окремого виду страхування, що надає обрана компанія, сформуйте маркетингову стратегію розвитку для цієї страхової послуги.

Ситуаційне завдання 2. Страхова компанія працює на ринку України і входить у топ-50 за всіма рейтинговими показниками. Організаційно-правова форма: публічне акціонерне товариство. Мережа філій компанії представлена у п'яти областях України. Рівень адміністративних витрат, зарплат і комісійної винагороди середній по ринку. Продуктова лінійка страхових послуг страховика складається з таких видів страхування: обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів; добровільне страхування наземного транспорту; добровільне страхування майна; добровільне страхування від вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ; добровільне страхування від нещасних випадків; добровільне страхування медичних витрат. Страхова компанія має намір у найближчі два роки поліпшити свої рейтингові позиції і розглядає необхідність розроблення маркетингової стратегії в існуючих кризових умовах, коли падає платоспроможний попит й існує нестабільність на ринку фінансових послуг. Обґрунтуйте можливі шляхи реалізації стратегії зростання за цих умов.

Методичні рекомендації до виконання завдань:

Рівень монополізму страхового ринку за обраною страховою послугою визначається показниками, що дозволяють аналізувати концентрацію ринку, зокрема це коефіцієнт концентрації сум ринкових часток у страхових платежах перших страховиків (трьох – CR3, десяти – CR10) та індекс Герфіндала – Гіршмана (ІНН), який обчислюється як сума квадратів ринкових часток усіх страховиків. За можливості потрібно оцінити рівень охоплення страхового поля як відношення фактичної кількості застрахованих об'єктів до максимальної кількості об'єктів, які можна застрахувати.

При оцінці концентрації страхового ринку України пропонуємо використовувати показник коефіцієнту концентрації (CR). Для загальної оцінки концентрації ринку використовують коефіцієнт концентрації, що призначений для відображення сукупної частки на ринку певної кількості компаній. Він розраховується як процентне відношення результатів діяльності певної кількості найбільших

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

продавців (суб'єктів господарювання) до загального обсягу на даному ринку. Коефіцієнт концентрації визначається за формулою:

$$CR_n = \sum_{i=1}^n S_i, \quad (39)$$

де CR_n – коефіцієнт концентрації n продавців ринку;

S_i – частка i -го продавця в загальному обсягу ринку;

n – число продавців на ринку.

Коефіцієнт концентрації в кожній країні розраховується для різної кількості ринкових суб'єктів (продавців). При дослідженні страхового ринку вітчизняні аналітики найчастіше використовують CR-3 (або Top-3), CR-10,

CR-20, CR-50, CR-100, CR-200 провідних страховиків. Перевага даного показника над іншими полягає в тому, що він є дуже простим при розрахунках, однак існує багато недоліків під час його використання. Насамперед це пояснюється тим, що він фактично ігнорує структуру розподілу ринкових часток між компаніями, які увійшли в розрахунок даного показника. Він характеризує тільки суму часток фірм, але розрив між фірмами може бути різним, тобто він «нечутливий» до різних варіантів розподілу часток між конкурентами.

Для оцінки рівня монополізації ринку страхування також використовується індекс Герфіндаля-Гіршмана (ННІ), він відображає розподіл ринку між страховими компаніями:

$$HNI = \sum_{i=1}^N S_i^2, \quad (40)$$

де S_i – ринкова доля компанії,

N – кількість усіх компаній.

Основна перевага даного показника – це здатність чуйно реагувати на перерозподіл часток між фірмами, діючими на ринку.

За значення $HNI < 1000$ ринок вважається неконцентрованим, якщо ж $HNI > 1800$, то висококонцентрованим. Проміжні значення коефіцієнта $1000 < HNI < 1800$ свідчать про помірну концентрацію ринку

Самостійна робота. Тематика есе:

1. Сутність і завдання страхового маркетингу.
2. Маркетингова служба страховика, її функції та організація роботи.
3. Маркетингові дослідження в страхуванні: завдання, етапи, методи.
4. Методи збору та аналізу інформації про споживачів страхових послуг та конкурентів.
5. Розроблення та просування нових видів страхових продуктів.
6. Управління рекламною діяльністю страховика.

7. Побудова ефективної системи продажу: канали та мотивація надання страхових послуг.

8. Роль, значення та тенденції розвитку страхового посередництва в Україні.

9. Страхові агенти, їх класифікація та основні функції.

10. Страхові та перестрахові брокери: функції та організація діяльності.

11. Нові форми страхового посередництва. Віртуальне страхове посередництво.

12. Асистанс (медичний та технічний). Винагорода страховим посередникам.

13. Управління рекламною діяльністю.

14. Підтримування зв'язків зі споживачами страхових послуг.

15. Реалізація форм і методів public relations в страховій діяльності.

16. Побудова ефективної системи продажу: канали розподілу та мотивація причетних до надання страхових послуг.

17. Прямі продажі: через головний офіс та відокремлені структурні підрозділи.

Основні терміни та поняття: страховий маркетинг, маркетингові дослідження, продуктова стратегія, цінова стратегія, стратегія просування, стратегія збуту (розподілу), маркетингова політика, сегментація ринку.

Тема 6. Управління відбором ризиків на страхування

1. Ознаки ризиків, що можуть бути застраховані, та етапи їх відбору.

2. Методологічні підходи для побудови страхових тарифів.

3. Андеррайтинг у страхуванні.

4. Укладення страхових договорів та контроль за їх виконанням.

Питання для контролю:

1. Сутність ризик-менеджменту в контексті визначення потреби в страхуванні. Поняття й класифікація ризиків. Ознаки ризиків, що можуть бути прийняті на страхування.

2. Організація відбору ризиків на страхування. Управління даним бізнес-процесом із метою формування та забезпечення збалансованості страхового портфеля.

3. Тарифікація. Побудова тарифікаційної системи.

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

---

4. Андеррайтинг як важливий бізнес-процес страховика. Складові й основні завдання андеррайтингу. Вимоги до управління андеррайтингом.

5. Ідентифікація ризиків. Виявлення можливих ризиків та визначення причин їх настання.

6. Оцінка ризику. Методи кількісного і якісного аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що формують причини й величину ризиків.

7. Визначення розміру та періоду страхового покриття. Розрахунок страхової премії.

8. Контроль за ризиком. Доцільність перестраховування ризиків.

9. Укладення страхових договорів та контроль за їх виконанням.

Практичні завдання:

Завдання 1. Розрахуйте тарифну ставку для страхування майнового об'єкта, якщо ймовірність настання страхового випадку дорівнює 0,01, середня страхова сума, що приходиться на один застрахований об'єкт, складає 7000 грн, середнє страхове відшкодування, що приходиться на один пошкоджений (знищений) об'єкт – 5000 грн, кількість діючих договорів – 15000, частка навантаження в структурі страхового тарифу – 30%, коефіцієнт гарантії безпеки страхового фонду 1,645. Дані про розсіювання можливих страхових відшкодувань відсутні.

Завдання 2. В області щорічно із 2000 застрахованих будинків стихійними лихами знищується та пошкоджується 20 будинків. Середній розмір страхового відшкодування на один договір страхування складає 3000 грн, середня страхова сума на один застрахований об'єкт – 10000 грн. Розрахувати основну ставку страхового тарифу.

Завдання 3. Страхова компанія планує надавати послугу зі страхування автоматичних пральних машин. Зібрана статистика свідчить, що зі 100000 вироблених машин щорічно виходить із ладу 3500. Припускається, що кожна машина буде застрахована на 1000 грн. Розмір страхового відшкодування прогнозується на рівні страхової суми. Передбачається укласти 1000 договорів страхування. Розрахувати основну ставку страхового тарифу.

Завдання 4. Розрахувати тарифну ставку страхування ризику виходу з ладу комп'ютерів, що перебувають на гарантійному обслуговуванні (1

рік), якщо відомо скільки комп'ютерів виходить з ладу щорічно зі 100000 одиниць, що продаються за рік:

Кількість комп'ютерів, що вийшли з ладу: 2018 – 4000, 2019 – 4500, 2020 – 3600, 2021 – 4020, 2022 – 4050.

Комп'ютер страхуємо на 2500 грн. Обчислити необхідний резервний фонд.

Завдання 5. Обчислити основні відносні статистичні показники за даними страхової статистики (табл. 12), на підставі яких здійснюється розрахунок тарифних ставок страховиком. Проаналізувати адекватність страхового тарифу за даними страхової статистики. Обґрунтувати пропозиції відносно змін до тарифної політики.

Таблиця 12

Дані страхової статистики

Рік	Кількість укладених договорів страхування	Сума страхових внесків, тис. грн	Загальна страхова сума, тис. грн	Норматив витрат на ведення справи, %	Кількість страхових випадків	Сума страхових виплат, тис. грн
1 рік	1 020	305	11 269	35	18	188
2 рік	960	302	11 008	35	20	191

Методичні рекомендації до виконання завдань:

Страхові тарифи обчислюються на підставі статистики настання страхових випадків та інших статистичних показників, що характеризують результати діяльності страхової компанії. До основних абсолютних показників страхової статистики належать: кількість застрахованих об'єктів (договорів страхування) N ; кількість страхових випадків M ; загальна страхова сума за застрахованими об'єктами S ; загальна сума страхових премій P ; загальна сума страхових виплат V . На базі абсолютних показників обчислюються відносні показники страхової статистики (табл. 13).

Таблиця 13

Відносні показники страхової статистики (41-47)

Indicator	Formula
Середня страхова сума на один застрахований об'єкт (договір страхування)	$\bar{S} = S/N$
Середня страхова виплата на один страховий випадок	$\bar{V} = V/M$

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Середній страховий тариф	$T = P/S$
Частота настання страхових випадків	$q = M/N$
Важкість збитку	$\bar{V}/\bar{S}$
Рівень виплат (рівень збитковості)	V/P
Збитковість страхової суми	$y = \frac{V}{S} = q \times \frac{V}{S}$

Страховий тариф (брутто-ставка) складається з нетто-ставки і навантаження. Нетто-ставка призначена для страхових виплат, навантаження — для покриття витрат на ведення справи та отримання страховиком прибутку. Структуру тарифної ставки наведено на рис. 1.

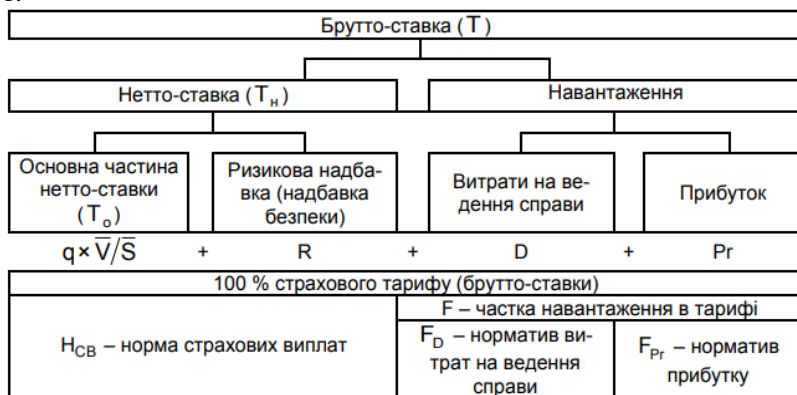

Рисунок 1 – Структура страхового тарифу

Частка навантаження у тарифі (F) виражається у відсотках від брутто-ставки або в долях. Якщо норматив прибутку F_{Pr} прямо в тариф не закладений, то встановлюється лише норматив витрат на ведення справи F_D, який буде дорівнювати F. Частка нетто-ставки в брутто-тарифі називається нормою (нормативом) виплат (H_{CB}). Взаємозв'язок між показниками H_{CB} та F виражається формулою:

$$H_{CB} + F = 100 \%, (48)$$

У процесі аналізу показників страхової статистики перевіряється адекватність страхового тарифу на виконання принципу

еквівалентності зобов'язань сторін. Для цього рівень виплат зіставляється із нормою виплат, а збитковість страхової суми – із середнім нетто-тарифом, який знаходиться за формулою:

$$T_H = T \times (1 - F/100), \quad (49)$$

Якщо рівень виплат перевищує норму виплат або фактична збитковість вище середньої нетто-ставки, у страховика існує потреба в перегляді страхового тарифу для недопущення нестачі коштів страхових резервів на страхові виплати.

Самостійна робота. Тематика есе:

1. Врахування факторів територіальної та часової розкладки ризиків.
2. Доцільність перестрахування ризиків.
3. Укладення страхових договорів та контроль за їх виконанням.
4. Оцінка ризику. Методи кількісного і якісного аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що формують причини й величину ризиків.
5. Визначення показників: ймовірності або частоти збитку, очікуваного значення збитку, максимального збитку та відхилень фактичних результатів від очікуваних. Визначення розміру та періоду страхового покриття.
6. Розрахунок страхової премії. Контроль за ризиком.

Основні терміни та поняття: ризик, страхова подія, функції ризику, критерії ризиків, імовірність, класифікація ризиків, оцінювання ризиків, управління ризиками, страховий тариф, ціна за страхову послугу, структура тарифу, актуарні розрахунки, тарифна політика, андеррайтинг.

Тема 7. Врегулювання страхових претензій

1. Процедура врегулювання страхових претензій.
2. Управління страховими виплатами.
3. Організація процесу врегулювання страхових претензій.

Питання для контролю:

1. Служба врегулювання претензій: завдання та місце в страховій компанії. Процедура та етапи врегулювання страхових претензій.
2. Оформлення регресних позовів до осіб, винних у скоєнні страхових випадків.

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

---

3. Формування ефективної служби безпеки та механізм її взаємодії з іншими підрозділами страхової компанії.
4. Особливості страхових виплат за договорами страхування життя.
5. Особливості врегулювання страхових претензій під час надання послуг асистансу.
6. Спільне та відмінне в регресі та суброгації в страхуванні.
7. Роль служби безпеки у врегулюванні страхових претензій.

Практичні завдання:

Ситуаційне завдання 1. Страхова компанія спеціалізується на добровільному страхуванні наземного транспорту. Основні умови її страхового продукту за цим видом страхування передбачають покриття ризику ДТП, вогневих ризиків і ризиків стихійних явищ, ризику протиправних дії третіх осіб. Строк страхування – один рік. Франшиза – умовно 2% страхової суми. Розрахунок страхового відшкодування проводиться за системою пропорційної відповідальності з урахуванням фізичного зносу транспортного засобу. За кожен безаварійний рік під час переукладання договору страхування на наступний період надається знижка 5% (але не більше 25% страхового тарифу). Оцінювання рівня ризику, що приймається на страхування, здійснюється за опитувальним листом (20 запитань). Врегулювання страхових претензій проводиться страховою компанією на підставі наданих страхувальником документів, а також інформації від компетентних органів про причини та обставини страхового випадку. Страхова статистика компанії за договорами добровільного страхування наземного транспорту за період п'ять років представлена в табл. 13. Поясніть, які, на ваш погляд, існують проблеми в страховій діяльності. Обґрунтуйте технологічні аспекти та умови страхування, що потребують удосконалення за страховим продуктом.

Таблиця 14

Страхова статистика зі страхування наземного транспорту

Показник	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
Страхові платежі, тис. грн	5165,4	5740,5	6611,8	7196,0	7800,8
Норматив виплат у страховому тарифі, %	70	70	65	65	65
Кількість укладених договорів страхування	3261	3534	3702	3805	3842
Середня страхова сума, тис. грн	35,2	35,7	38,0	39,4	42,3
Максимальна страхова сума, тис. грн	860,2	912,1	1095,6	1187,4	1289,9

Кількість достроково припинених договорів страхування	3	21	16	18	29
Частка страхових платежів, повернутих страхувальникам, тис. грн	3,0	21,5	16,7	19,9	34,4
Кількість страхових претензій	457	408	398	450	497
Кількість відмов у страховому відшкодуванні	1	2	2	3	2
Страхові виплати, тис. грн	1833,7	3653,5	4138,0	4625,6	5098,9
Максимальна страхова виплата, тис. грн	53,2	636,5	994,0	752,0	227,8
Середній час врегулювання страхових претензій після надання всіх документів, днів	15	20	28	29	30
Фактичні витрати на ведення справи,	1498,0	1607,3	2049,6	2302,7	2574,3
тис. грн, у тому числі:	774,8	975,9	1190,1	1367,2	1560,2
комісійна винагорода	473,2	381,4	609,5	695,5	804,1

Методичні рекомендації до виконання завдань:

Проаналізуйте статистику страхової компанії за відносними показниками (див. табл. 9). Обчисліть показники, що характеризують рівень витрат на ведення справи:

$$РВ = ФВ_{ВС} / СП, (50)$$

де РВ – рівень витрат,
 ФВ_{ВС} – фактичні витрати на ведення справи,
 СП – страхові платежі.

$$РВ_{КВ} = КВ / СП, (51)$$

де РВ_{КВ} – рівень витрат на комісійну винагороду,
 КВ – комісійні витрати.

$$РВ_{ЛВ} = ВВ / СП, (52)$$

де РВ_{ЛВ} – рівень ліквідаційних витрат,
 ВВ – витрати на врегулювання.

Порадьте додаткові відносні показники, які б допомогли виявити проблеми. Проаналізуйте тенденції. Виділіть позитивні і негативні зміни. Обчисліть середній нетто-тариф за портфелем договорів добровільного страхування наземного транспорту в динаміці. Проаналізуйте адекватність страхових тарифів та їх складових: нетто-

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

ставки та навантаження. Зробіть висновки.

Обґрунтуйте, чи потрібно страховику міняти підходи з андеррайтингу.

Якщо так, запропонуйте відповідні заходи.

Поясніть, які, на ваш погляд, існують проблеми у врегулюванні страхових випадків. Запропонуйте заходи, які допоможуть їх вирішити.

Висуньте пропозиції щодо вдосконалення умов страхування та тарифної політики. Аргументуйте їх.

Аргументуйте, чи є у страховика потреба в перестрахованні. Якщо так, обґрунтуйте вибір перестрахового покриття.

Самостійна робота. Тематика есе:

1. Оформлення регресних позовів до осіб, винних у скоєнні страхових випадків.

2. Контрибуція в сфері страхування.

3. Особливості виплат страхових сум за договорами страхування життя.

4. Врегулювання вимог страхувальника щодо страхового відшкодування шкоди.

5. Порядок врегулювання вимог страхувальника щодо здійснення страхових виплат та страхового відшкодування збитків.

6. Принципи врегулювання претензій і збитків страхової компанії.

7. Вимоги нормативних документів щодо створення і діяльності підрозділів страхових компаній з врегулювання претензій і збитків за страховими випадками.

Основні терміни та поняття: договір страхування, страхове зобов'язання, судова експертиза, аварійний комісар, сюрвейсер, аджастер, перестраховання.

Тема 8. Управління фінансовими потоками страховика

1. Особливості фінансових потоків у страхуванні.

2. Управління доходами та витратами, формування резервів страховика.

3. Управління прибутком страховика.

Питання для контролю:

1. Види грошових потоків страховика.

2. Управління формуванням фінансового результату страховика.

3. Особливості оподаткування страховиків.

Практичні завдання:

Завдання 1. Оцініть потреби страхової компанії у ліквідних активах для проведення страхових виплат на I квартал наступного року, враховуючи дані звітного року, наведені в табл. 15. Аргументуйте свою позицію.

Таблиця 15

Статистичні дані звітного року

Вид страхування	Страхові внески, тис. грн				Страхові виплати I квартал	Норматив витрат II квартал
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал		
Медичне страхування	230,0	235,6	201,9	Медичне страхування	230,0	235,6
Страхування наземного транспорту	287,1	352,2	304,6	Страхування наземного транспорту	287,1	352,2

Завдання 2. Страхова компанія підвела підсумки своєї діяльності за рік. Надходження страхових платежів від страхувальників – 3 210 тис. грн, від перестраховальників – 230 тис. грн. Частки страхових платежів, сплачені перестраховикам – 11 тис. грн. Частки страхових платежів, які повертаються страхувальникам – 89 тис. грн. Страхові виплати – 2 490 тис. грн. Частки страхових виплат, компенсовані перестраховиками – 176 тис. грн. Витрати на ведення справи – 395 тис. грн. Резерви незароблених премій на початок року – 1 802 тис. грн, на кінець – 1 903 тис. грн. Частка перестраховиків у резервах незароблених премій на початок року – 71 тис. грн, на кінець – 74 тис. грн. Резерв заявлених, але не виплачених збитків на початок року – 59 тис. грн, на кінець – 90 тис. грн. Загальна сума активів на кінець року – 27 787 тис. грн, поточні зобов'язання – 58 тис. грн. Визначить зароблені страхові платежі та фінансовий результат від страхової діяльності. Обчисліть показники рентабельності.

Завдання 3. Показники страхової діяльності страховика наведені у табл. 15. Обчисліть основні статті доходів і витрат. Визначить фінансовий результат від страхової діяльності на кінець звітного року. Проаналізуйте показники ефективності та рентабельності страхових операцій.

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Таблиця 16

Показники страхової діяльності, млн грн

Назва показника	За попередній рік		За звітний рік			
	III кв.	IV кв.	III кв.	IV кв.	III кв.	IV кв.
	9,8	10,2	11,3	12,5	13,1	14,9
Страхові платежі від страховальників-юридичних осіб	0,9	1,1	0,3	1,6	1,2	1,5
Страхові платежі від страховальників-фізичних осіб	2,1	2,3	1,9	1,5	1,7	0,7
Надходження страхових платежів від перестраховальників	0,1	0,2	0,0	0,3	0,0	0,1
Частки страхових платежів, які повертаються страховальникам	2,1	1,5	1,0	0,1	2,7	1,9
Частки страхових платежів, сплачені перестраховикам	0,8	0,6	0,4	0,0	1,1	0,8
Суми отриманих комісійних винагород за перестраховування	7,1	7,6	7,5	8,7	8,9	9,1
Страхові виплати та страхові відшкодування	0,2	-0,5	0,4	0,0	-0,4	-0,3
Зміна резерву заявлених, але не виплачених збитків	1,0	1,0	0,8	0,3	0,8	1,4
Частки страхових виплат, компенсовані перестраховиками	0,1	0,1	0,2	-0,1	0,2	-0,1
Зміна частки перестраховиків у резерві збитків	0,8	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1
Аквізиційні витрати	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	1,0
Ліквідаційні витрати	2,4	2,7	2,7	3,0	3,3	3,3

Методичні рекомендації до виконання завдань:

Визначення потреб страховика у ліквідних активах залежить від сприйняття ризику особою, що приймає рішення. Можливий розмір страхових виплат у I кварталі наступного року можна оцінити на основі показника страхових виплат за минулий рік, страхових внесків за минулий рік з урахуванням нормативу виплат, а також максимально можливих сум страхової відповідальності за договорами страхування.

Під час визначення основних статей доходів слід враховувати, що загальна сума страхових платежів (СП) обчислюється як сума страхових платежів від страхувальників юридичних осіб, фізичних осіб, а також від перестраховальників за вирахування часток страхових платежів, які повертаються страхувальникам і перестраховальникам.

Основним елементом доходів від страхової діяльності є чисті зароблені страхові платежі за період (ЧЗП), які розраховуються за формулою:

$$\text{ЧЗП} = \text{СП} - \Delta \text{РНП} - \text{СП}_{\text{чп}} + \Delta \text{РНП}_{\text{чп}}, \quad (53)$$

де СП – страхові платежі за період;

$\Delta \text{РНП}$ – зміна резерву незароблених премій протягом періоду;

$\text{СП}_{\text{чп}}$ – частки страхових платежів, сплачені перестраховикам;

$\Delta \text{РНП}_{\text{чп}}$ – зміна частки перестраховиків у резервах незароблених премій протягом періоду.

Прибуток за видами страхування, а також прибуток від страхової діяльності в цілому ($\text{П}_{\text{сд}}$) розраховується як різниця між доходами від страхової діяльності ($\text{Д}_{\text{сд}}$) та витратами від страхової діяльності ($\text{В}_{\text{сд}}$) за певний період:

$$\text{П}_{\text{сд}} = \text{Д}_{\text{сд}} - \text{В}_{\text{сд}}, \quad (54)$$

$$\text{Д}_{\text{сд}} = \text{ЧЗП} + \text{СВ}_{\text{чп}} + \Delta \text{СР}_{\text{чп}} + \text{КВ} + \text{ПЦР} + \text{РВ} + \text{ІД}, \quad (55)$$

$$\text{В}_{\text{сд}} = \text{СВ} + \text{ВВС} + \Delta \text{СР} + \text{ВЦР}, \quad (56)$$

де $\text{СВ}_{\text{чп}}$ – частки страхових виплат, що компенсуються перестраховиками;

$\Delta \text{СР}_{\text{чп}}$ – зміна частки перестраховиків у страхових резервах інших, ніж РНП, протягом періоду;

КВ – отримані страховиком комісійні винагороди;

ПЦР – повернуті суми із централізованих страхових резервних фондів;

РВ – одержані суми від реалізації прав за регресними вимогами;

ІД – інвестиційний дохід від розміщення коштів страхових резервів;

СВ – страхові виплати;

ВВС – витрати на ведення справи;

$\Delta \text{СР}$ – зміна страхових резервів інших, ніж РНП, протягом періоду;

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

ВЦР – відрахування до централізованих страхових резервних фондів.

Під час аналізу ефективності страхової діяльності використовуються показники чистих страхових платежів (ЧСП), чистих страхових виплат (ЧСВ), чистих страхових резервів (ЧСР), зароблених страхових платежів (ЗП), які розраховуються наступним чином:

$$\text{ЧСП} = \text{СП} - \text{СП}_{\text{чп}}, \quad (57)$$

$$\text{ЧСВ} = \text{СВ} - \text{СВ}_{\text{чп}}, \quad (58)$$

$$\text{ЧСР} = \text{СР} - \text{СР}_{\text{чп}}, \quad (59)$$

$$\text{ЗП} = \text{СП} - \Delta \text{РНП}, \quad (60)$$

Фактичний рівень збитковості (ЗФ) за діючими договорами страхування обчислюється на підставі зароблених платежів, на відміну від показника рівня збитковості за страховим портфелем минулих періодів (табл. 9), який розраховується на базі страхових платежів. Формули фактичного рівня збитковості (ЗФ) та фактичного рівня чистої збитковості (ЧЗФ) мають такий вигляд:

$$\text{ЗФ} = (\text{СВ} + \Delta \text{РЗ}) / \text{ЗП}, \quad (61)$$

$$\text{ЧЗФ} = (\text{ЧСВ} + \Delta \text{ЧРЗ}) / \text{ЧЗП}, \quad (62)$$

де $\Delta \text{РЗ}$ — зміна резервів збитків (резерву заявлених, але не виплачених збитків, та резерву збитків, які виникли, але не заявлені) за період;

$\Delta \text{ЧРЗ}$ – зміна чистих резервів збитків за період.

Додатково до показників ЗФ і ЧЗФ ефективність страхової діяльності доцільно аналізувати за допомогою інших важливих фінансових коефіцієнтів, формули розрахунку яких подані в табл. 17.

Таблиця 17

Показники ефективності страхової діяльності (63-67)

Показники	Формула розрахунку
Рівень виплат	СВ / ЗП
Рівень витрат	ВВС / ЗП
Комбінований показник рівня чистої збитковості	(ЧСВ + ВВС) / ЧЗП
Рентабельність продажів	ПСД / СП
Рентабельність страхової послуги	ПСД / (СВ + ВВС)

Самостійна робота. Тематика есе:

1. Особливості оподаткування прибутку страховиків.
2. Чистий прибуток, порядок його використання. Розподіл чистого прибутку.

3. Вільні резерви страховика.
4. Виплата дивідендів.
5. Реінвестування.
6. Грошові надходження й витрати, зумовлені інвестиційною й фінансовою діяльністю страховика.
7. Управління процесом розподілу прибутку

Основні терміни та поняття: розподіл прибутку, страхові резерви, фінансові ресурси страхової компанії, фінансовий потік, класифікація фінансового потоку, принципи управління грошовими потоками, податок на прибуток, податок з доходу від страхової діяльності.

Тема 9. Управління фінансовою надійністю страховика

1. Принципи та інструментарій оцінювання фінансового стану страхової компанії.
2. Методи забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності страхової компанії.
3. Система управління ризиками страховика.

Питання для контролю:

1. Фінансова надійність страховика: методи її забезпечення.
2. Склад, структура та процес формування страхових резервів.
3. Показники ліквідності: коефіцієнт ліквідності; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності.
4. Нормативні показники діяльності страхової компанії та їх роль у забезпеченні рентабельної роботи страховика.

Практичні завдання:

Завдання 1. Використовуючи вихідні дані з фінансової звітності страхової компанії оцініть її платоспроможність згідно з вимогами законодавства України.

Завдання 2. На підставі даних фінансової звітності та звітності страховика, визначіть і проаналізуйте показники рентабельності та платоспроможності. Зробіть висновки та надайте власні рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості компанії.

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Завдання 3. За статистичними даними страхової компанії визначіть найбільш ризиковий портфель договорів страхування. Запропонуйте заходи зниження рівня страхового ризику.

Методичні рекомендації до виконання завдань:

Методика стрес-тестування достатності капіталу страховиків

Стрес-тестування – це метод управління ризиками, що використовується безпосередньо для вимірювання впливу випадкових ймовірних подій (стресів) на фінансовий стан страховика та його діяльність загалом. Стрес-тестування може використовуватись як для оцінки ризику у кількісному вираженні, так і для здійснення контролю над ним. Страхові компанії України мають здійснювати регулярне стрес-тестування та подавати його результати до НБУ разом із річною звітністю.

Таблиця 18

Показники оцінки стресостійкості страхової компанії (68-76)

Показник	Формула
Коефіцієнт незалежності від перестраховання (Утримання ризику)	$\frac{\text{Чисті страхові премії}}{\text{Страхові премії}}$
Коефіцієнт рентабельності страхової діяльності (Ліміт страхування)	$\frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Страхові премії}}$
Рівень капіталу в сукупних активах	$\frac{\text{Капітал}}{\text{Активи}}$
Коефіцієнт ризику активів	$\frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Страхові премії} + \text{Відшкодування від перестраховика}}$
Коефіцієнт достатності страхових резервів	$\frac{\text{Чисті страхові резерви}}{\text{Середній обсяг страхових премій за останні 3 роки}}$
Коефіцієнт ризику страхування	$\frac{\text{Чисті страхові премії}}{\text{Капітал}}$
Коефіцієнт незалежності	$\frac{\text{Залучений капітал}}{\text{Власний капітал}}$

Показник	Формула
Коефіцієнт запасу платоспроможності	$\frac{\text{Фактичний запас платоспроможності}}{\text{Нормативний запас платоспроможності}}$
Коефіцієнт збитковості страхових операцій	$\frac{\text{Страхові відшкодування}}{\text{Страхові премії}}$

Фактичний запас платоспроможності визначається за формулою:

$$\text{ФЗП} = \Sigma A - \Sigma HA - \Sigma Z, (77)$$

ΣA – загальна вартість активів страхової компанії, тис. грн,

ΣHA – загальна вартість нематеріальних активів страхової компанії, тис. грн,

ΣZ – загальна сума зобов'язань страхової компанії, в тому числі страхових, тис. грн.

Нормативний запас платоспроможності повинен дорівнювати більшій із величин, які визначаються за формулами:

$$\text{НЗП}_1 = (\text{СП} - \text{СП}_\Pi \times 0,5) \times 0,18, (78)$$

СП – сума зібраних страхових премій за попередні 12 календарних місяців, тис. грн,

СП_Π – сума страхових премій, що перераховані перестраховикам за попередні 12 календарних місяців, тис. грн,

0,18 – понижуючий коефіцієнт, прийнятий на основі вимог стандартів ЄС.

$$\text{НЗП}_2 = (\text{СВ} - \text{СВ}_\Pi \times 0,5) \times 0,26, (79)$$

СВ – сума страхових виплат за попередні 12 календарних місяців, тис. грн,

СВ_Π – сума страхових виплат, що сплачені перестраховками за попередні 12 календарних місяців, тис. грн,

0,26 – понижуючий коефіцієнт, прийнятий на основі вимог стандартів ЄС.

$$\text{НЗП} = \text{НЗП}_1 > \text{НЗП}_2 \text{ або } \text{НЗП}_1 < \text{НЗП}_2, (80)$$

Для забезпечення достатнього рівня платоспроможності, згідно з вимогами законодавства, фактичний запас платоспроможності повинен перевищувати нормативний запас платоспроможності на будь-яку дату, тобто постійно повинна виконуватися умова:

$$\text{ФЗП} > \text{НЗП}, (81).$$

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Методика оцінки стану фінансової надійності страховика

Розрахунок показників стану фінансової надійності страховика здійснюється за формулами:

Показник дебіторської заборгованості:

$$П_{ДЗ} = (ДЗ / К) * 100, (82)$$

де ДЗ – сума дебіторської заборгованості;

К – сума капіталу страховика.

$$К = А - НА - З, (83)$$

де А – активи підприємства (валюта балансу);

НА – нематеріальні активи;

З – довгострокові та поточні зобов'язання підприємства.

Показник ліквідності активів:

$$П_{ЛА} = (ВЛА / З) * 100, (84)$$

де ВЛА – високоліквідні активи;

З – довгострокові та поточні зобов'язання підприємства.

Показник ризику страхування:

$$П_{РС} = (СЧП / К) * 100, (85)$$

де СЧП – сума чистих премій;

К – сума капіталу підприємства.

Зворотний показник платоспроможності:

$$З_{ПП} = (З / К) * 100, (86)$$

де З – довгострокові та поточні зобов'язання підприємства;

К – сума капіталу підприємства.

Показник доходності:

$$ПД = (ЧФР / К) * 100, (87)$$

де ЧФР – чистий фінансовий результат;

К – сума капіталу підприємства.

Показник змін у капіталі

$$П_{ЗК} = ((К_К / К_П) - 1) * 100, (88),$$

де К_к – капітал на кінець звітного періоду;

К_п – капітал на початок звітного періоду.

Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами

$$П_{ЗЧП} = ((СЧП_К / СЧП_П) - 1) * 100, (89),$$

де СЧП_к – сума чистих премій на кінець звітного періоду;

СЧП_п – сума чистих премій на початок звітного періоду.

Показник незалежності від перестраховування

$$П_{НП} = (СЧП / СВП) * 100, (90)$$

де СЧП – сума чистих премій;

СВП – сума валових премій.

Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу

$$П_{ВРК} = (ЧСР / К) * 100, (91)$$

де ЧСР – чисті страхові резерви;

К – сума капіталу підприємства.

$$ЧСР = СР - ЧП_{СР}, (92)$$

де СР – страхові резерви;

ЧП_{СР} – частка перестраховиків в страхових резервах.

Показник доходності інвестицій

$$ПДІ = (ПФД / СФІ) * 100, (93)$$

де ПФД – прибуток від фінансової діяльності;

СФІ – середній обсяг фінансових інвестицій.

Показник обсягів страхування (андеррайтингу)

$$ПА = (СВ / ЧЗСП) * 100, (94)$$

де СВ – страхові виплати;

ЧЗСП – чисті зароблені страхові премії.

Самостійна робота. Тематика есе:

1. Вибір перестрахового покриття для забезпечення платоспроможності страховика.
2. Вплив структури інвестування коштів страхових резервів на забезпечення платоспроможності страхової організації.
3. Розподіл функцій та відповідальності під час реалізації процесу управління ризиками.
4. Управління достатністю капіталу страховика.
5. Процес формування централізованих страхових резервних фондів МТСБУ.
6. Управління інвестиційною діяльністю страховика.

Основні терміни та поняття: фінансова надійність, фінансова стійкість, ліквідність, платоспроможність, запас платоспроможності, страхові резерви, інвестиції, капітальні витрати, поточні витрати, прибуток страховика, організація фінансів страховика, доходи від страхової діяльності, доходи від інвестиційної діяльності, доходи від фінансової діяльності, зароблені страхові платежі; витрати, пов'язані з виконанням страхових зобов'язань.

Тема 10. Фінансовий моніторинг у страхових організаціях

1. Фінансовий моніторинг і його роль у страхуванні.
2. Рівні системи фінансового моніторингу.
3. Завдання, права та обов'язки суб'єктів фінансового моніторингу.
4. Правила проведення фінансового моніторингу.

Питання для контролю:

1. Види грошових потоків страховика.
2. Управління формуванням фінансового результату страховика.
3. Особливості оподаткування страховиків.

Практичні завдання:

Завдання 1. Наведіть приклади схем легалізації доходів за участю страхових компаній. Встановіть, які регуляторні заходи використовуються державою для мінімізації подібних операцій.

Завдання 2. Створити модель СК, адаптовану до вимог Solvency II та здійснити розрахунок необхідного платоспроможного капіталу для СК на підставі даних фінансової звітності страховиків.

Методичні рекомендації до виконання завдань:

Відповідно до вимог директиви Solvency II, оцінка платоспроможності страхових компаній здійснюється через розрахунок показника необхідного платоспроможного капіталу Solvency Capital Requirement (SCR), що визначається як сума коштів, здатна покрити збитки страхової компанії за умови реалізації всіх ризиків, котрі виникають у процесі її діяльності. Необхідний платоспроможний капітал повинен розраховуватися або згідно із стандартною формулою, або з використанням внутрішньої моделі.

$$RK = RSM \geq SCR, (95)$$

RK – рівень достатності капіталу,
RSM – маржа платоспроможності,
SCR – необхідний платоспроможний капітал.

$$RSM = BK - HA, (96)$$

BK – власний капітал,
HA – нематеріальні активи.

$$SCR = BSCR + SCR_{or} + TR_{adjusted}, (97)$$

BSCR – базовий необхідний платоспроможний капітал,

SCR_{or} – необхідний платоспроможний капітал для покриття операційного ризику,

$TR_{adjusted}$ – результат коригування здатності технічних резервів та відкладених податків покривати витрати.

$$BSCR = \sqrt{\sum_{ij} Corr_{ij}} * SCR_i * SCR_j = \sqrt{\sum Corr} * SCR_l * SCR_{nl} * SCR_h * SCR_m * SCR_d, (98)$$

$Corr_{ij}$ – означає пункт, вказаний у рядку «i» і колонці «j» кореляційної матриці,

SCR_i – модуль ризику i,

SCR_j – модуль ризику j,

i, j – можливі комбінації ризику.

SCR_l – модуль гарантійного ризику страхування життя,

SCR_{nl} – модуль гарантійного ризику, не пов'язаного із страхуванням життя,

SCR_h – модуль гарантійного ризику страхування здоров'я,

SCR_m – модуль ринкового ризику,

SCR_d – модуль ризику дефолту контрагента.

$$SCR_{or} = \min(0,3 BSCR; 0,03 P_{gross}), (99)$$

P_{gross} – обсяг валових страхових премій, тис. грн,

$$SCR_l = V_l * p(\sigma), (100)$$

V_l – сума чистих страхових премій по страхуванню життя, тис. грн,

$p(\sigma)$ – комбінований показник середньоквадратичного відхилення ризику за класами страхування життя, $p(\sigma) \approx 3 * \sigma$,

$$SCR_{nl} = V_{nl} * p(\sigma), (101)$$

V_{nl} – сума чистих страхових премій по видах страхування, відмінних від страхування життя та здоров'я, тис. грн,

$p(\sigma)$ – комбінований показник середньоквадратичного відхилення ризику за класами страхування, відмінними від страхування життя та здоров'я, $p(\sigma) \approx 3 * \sigma$,

$$SCR_h = V_h * p(\sigma), (102)$$

V_h – сума чистих страхових премій по видах страхування здоров'я, тис. грн,

$p(\sigma)$ – комбінований показник середньоквадратичного відхилення ризику за класами страхування здоров'я, $p(\sigma) \approx 3 * \sigma$,

$$SCR_m = K_\gamma * \sqrt{\sum A_j^2} * \sigma_{(m)}, (103)$$

K_γ – критична точка розподілу Стьюдента при заданій надійності γ та односторонній критичній межі (додаток А),

A_j – балансова вартість j-го активу, тис. грн,

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

$\sigma_{(m)j}$ – середньоквадратичне відхилення за j-м активом.

$$SCR_d = K_V * P_{ri} \sqrt{1 - \omega}, \quad (104)$$

P_{ri} – сума премій, що передані перестраховикам, тис. грн,

ω – коефіцієнт, що відповідає рейтингу перестраховика.

Таблиця 19

Показник середньоквадратичного відхилення ризику за класами страхування

i \ j	Ринок	Дефолт	Життя	Здоров'я	Ризикове страхування
Ринок	1	0,25	0,25	0,25	0,25
Дефолт	0,25	1	0,25	0,25	0,5
Життя	0,25	0,25	1	0,25	0
Здоров'я	0,25	0,25	0,25	1	0
Ризикове страхування	0,25	0,5	0	0	1

Частка нормативного запасу платоспроможності (Minimum Capital Requirement – MCR) у Solvency Capital Requirement (SCR) повинна становити не менше 25% і не більше 45%

$$0,25 * SCR \leq MCR \leq 0,45 * SCR, \quad (105).$$

Фактичний запас платоспроможності можна обчислити на основі даних балансу страхової організації таким чином (для розрахунку використовуються відповідні показники на кінець звітного періоду):

$$ФЗП = A - A_n - Z, \quad (106)$$

де ФЗП – фактичний запас платоспроможності (нетто–активи);

A – загальна сума активів (рядок 1300 балансу);

A_n – сума нематеріальних активів (рядок 1000 балансу);

Z – загальна сума зобов'язань (сума рядків 1595, 1695 балансу).

Самостійна робота. Тематика есе:

1. Права та обов'язки суб'єктів державного фінансового моніторингу.

2. Призначення працівника, відповідального за проведення первинного фінансового моніторингу. Вимоги до його кваліфікації та забезпечення відповідного навчання.

3. Програма та правила проведення фінансового моніторингу.

4. Ідентифікація осіб, що здійснюють фінансові операції. Порядок надання такої інформації.

5. Фінансові операції страхової організації, які підлягають внутрішньому та зовнішньому фінансовому моніторингу.
6. Типологія легалізації брудних коштів.
7. Аналіз схем відмивання коштів через страхові компанії
8. Аналіз порушень страхових компаній у сфері фінансового моніторингу
9. Роль, значення та особливості діяльності в галузі фінансового моніторингу НБУ
10. Роль, значення та особливості діяльності державної служби фінансового моніторингу України
11. Особливості впровадження вимог Solvency II українськими страховиками
12. Механізм забезпечення внутрішнього фінансового моніторингу в діяльності страхових організацій.

Основні терміни та поняття: фінансовий моніторинг, шахрайство в страхуванні, об'єкти фінансового моніторингу, підозрілі операції, працівник, відповідальний за проведення первинного фінансового моніторингу, Державна служба фінансового моніторингу.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВИКОНАННЮ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Загальні рекомендації до виконання, оцінювання та захисту контрольної роботи

Контрольна робота є самостійною письмовою роботою. Мета виконання контрольної роботи з дисципліни «Ринок фінансових послуг» полягає в розширенні та поглибленні знань студентів з даної дисципліни, розвитку навичок самостійної творчої роботи, опануванні вміннями аргументувати власну точку зору, здійснювати фінансові розрахунки, узагальнювати, систематизувати й аналізувати фінансові та економічні показники тощо.

Вибір варіанту контрольної роботи. Контрольна робота складається з теоретичної та практичної частин. У теоретичній частині необхідно дати розгорнуту відповідь на два запропоновані теоретичні питання. В практичній частині необхідно розв'язати ситуаційну задачу або ситуаційне завдання та зробити висновки щодо отриманих результатів. Номер варіанту контрольної роботи відповідає порядковому номеру, під яким прізвище здобувача відображене в списку академічної групи, у випадках, якщо кількість здобувачів вищої освіти перевищує кількість варіантів, вибір варіанту контрольної роботи узгоджується з викладачем.

Контрольна робота повинна містити такі основні структурні елементи, розміщені в наступній послідовності:

- титульний аркуш;
- відповіді на теоретичні питання;
- практична частина;
- перелік посилань.

Виконання контрольної роботи складається з таких етапів:

- ознайомлення з темою теоретичної частини контрольної роботи,
- підбір та аналіз наукових джерел інформації за запропонованою темою, складання попереднього плану відповіді на теоретичні питання;
- консультації з викладачем, затвердження остаточного плану відповіді на теоретичні питання;

- написання тексту теоретичної частини роботи згідно з вимогами до її оформлення;
- розв'язання задачі практичної частини роботи, формулювання висновків щодо отриманих результатів;
- подання роботи на перевірку викладачу,
- ознайомлення із зауваженнями викладача, виправлення помилок (за їх наявності), повторне подання контрольної роботи.

Титульний аркуш є першою сторінкою контрольної роботи і містить основні дані про роботу та її автора.

Теоретична частина контрольної роботи обов'язково має містити огляд літератури із запропонованого питання. В огляді літератури студент повинен окреслити основні етапи розвитку наукової думки за проблемою, систематизувати інформаційні джерела, критично їх оцінити, відокремити найбільш суттєві положення, визначити головне в сучасному стані проблеми. Матеріали теоретичної частини слід систематизувати в певній логічній послідовності.

Загальний обсяг теоретичної частини роботи повинен складати не менше 7-8 сторінок формату А4.

Оскільки контрольна робота присвячується порівняно вузькій темі, то огляд робіт попередників слід проводити з питань обраної теми, а не з усієї проблеми в цілому. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, автор повинен виявити ті питання, що залишилися не вирішеними. Доцільно закінчити цей розділ коротким резюме щодо необхідності проведення досліджень у даній галузі та запропонувати своє бачення вирішення існуючих проблем.

Перелік посилань становить одну із суттєвих частин контрольної роботи і відбиває самостійну творчу роботу студента. Використані джерела рекомендується розміщувати в порядку згадування їх у тексті за наскрізною нумерацією або за алфавітом прізвищ авторів чи назв творів. Кількість використаних джерел свідчить про широту охоплення проблеми та ефективність роботи над нею. Кількість джерел не лімітується і залежить від теми контрольної роботи.

Якщо автор робить посилання на будь-які запозичені факти або цитує роботи інших авторів, то він обов'язково повинен дати посилання на ті джерела, звідки взято наведені матеріали.

Виконання практичної частини контрольної роботи здійснюється за таким алгоритмом:

– записується умова задачі із вхідними числовими даними згідно з обраним варіантом;

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

– послідовно записуються або виводяться формули (у загальному вигляді за допомогою символів), які необхідно застосовувати при розв'язку даної задачі із наданням необхідних пояснень та коментарів;

– на основі вхідних даних здійснюються необхідні розрахунки та формується відповідь;

– здійснюється обґрунтування висновків щодо отриманих результатів.

При виконанні практичної частини доцільно використовувати знання, отримані на лекційних та практичних заняттях, а також методичні рекомендації.

Контрольна робота здається на перевірку на кафедру з подальшою передачею викладачу у встановлені терміни та розміщується у системі Moodle, для перевірки не пізніше, ніж за два тижні до початку екзаменаційної сесії.

Згідно з навчальним планом та відповідно до Тимчасового положення про організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в ЧНУ імені Петра Могили від 20.08.2020 р., розроблено порядок, який врегульовує питання проведення навчання здобувачів вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», в тому числі, із використанням засобів інформаційно-телекомунікаційних технологій та технічних засобів відеозв'язку. Використання засобів інформаційно-телекомунікаційних технологій та технічних засобів відеозв'язку для організації процедури дистанційного захисту контрольних робіт здійснюється на період оголошення в Україні загальнонаціональних або локальних обмежувальних заходів.

Критерії оцінювання контрольної роботи.

Критерії оцінювання відповідей на теоретичні питання:

4 бали – здобувач вищої освіти вільно володіє матеріалом, відповідь структурована, лаконічна, викладена в логічній послідовності, текст супроводжується візуалізацією у вигляді графіків, таблиць, схем, рисунків тощо, опрацьовано велику кількість наукових джерел. Під час захисту контрольної роботи здобувач вищої освіти демонструє вільне володіння теоретичним матеріалом, надає обґрунтовані відповіді на поставленні питання.

2-3 бали – здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом, використано достатню кількість наукових джерел, під час

захисту відповідає на питання, але без достатнього обґрунтування та аргументації.

1 бал – володіє навчальним матеріалом не в повному обсязі, без аргументації та обґрунтування, поверхово викладає його під відповіді на питання, візуалізація відсутня, мають місце несуттєві помилки та неточності, в процесі захисту недостатньо розкриває зміст запропонованих питань.

0 балів – не володіє навчальним матеріалом, він не достатнім чином опрацьований, відсутні структурованість, логічна послідовність викладу матеріалів, посилання, під час захисту не орієнтується в змісті питань та не в змозі дати на них чітку відповідь.

Критерії оцінювання виконання практичних та ситуаційних завдань:

6 балів – отримана відповідь правильна, містить необхідні елементи фінансового аналізу, систематизована, вірно та усвідомлено використані формули, містить вичерпне обґрунтування.

5 балів – отримані результати в цілому правильні, проте мають місце несуттєві неточності у викладенні матеріалу, що не впливають на остаточний результат.

4 бали – відповідь правильна частково, мають місце помилки та неточності, не достатньо обґрунтована.

3 бали – правильно розв’язана задача, але допущено певні неточності, не вказано посилання, не вказано відповіді на всі питання, які поставлено в умові задачі.

2 бали – частково правильно розв’язано задачу, має правильний хід розв’язку, але допущені арифметичні помилки, що в призвели до неправильного кінцевого результату.

1 бал – відповідь містить значну кількість помилок, не містить відповідних висновків та елементів аналізу.

0 балів – задача розв’язана неправильно або взагалі не розв’язана.

Максимальна кількість балів за виконання контрольної роботи – 20 балів.

Таблиця 20

Розподіл балів по завданнях

№	Вид завдання	Кількість	Бали	Максимальна кількість балів
1	Теоретичне питання	2	4	8
2	Практичне або ситуаційне завдання	2	6	12
Разом				20

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Позитивно оцінена контрольна робота є обов'язковим видом навчальної роботи, за результатами виконання якої здобувач вищої освіти отримує допуск до підсумкового семестрового контролю, результати оцінювання контрольної роботи враховуються при підсумковому оцінюванні. У випадку, якщо здобувач вищої освіти не складає іспит, результати позитивно оціненої контрольної роботи залишаються у нього для участі у перездачі. Здобувач вищої освіти не допускається до здійснення підсумкового контролю, якщо у нього відсутня або не оцінена позитивно контрольна робота.

Варіанти тем теоретичної частини роботи

1. Управління процесом створення та реєстрації страхових організацій.
2. Зміст пакету необхідних документів і процедура ліцензування страхових організацій.
3. Зміст і функції страхового менеджменту.
4. Сутність та складові ресурсного потенціалу страхової організації.
5. Лінійна структура управління організацією, її переваги й недоліки.
6. Функціональна структура управління організацією: переваги і недоліки.
7. Управління кадровим забезпеченням страхових організацій.
8. Компетенція та порядок підготовки й проведення загальних зборів акціонерів страховика. Оформлення й реалізація їх рішень.
9. Спостережна рада. Рада директорів. Права та обов'язки цих органів.
10. Ревізійна комісія страховика, її права та обов'язки. Аудит страхових компаній.
11. Процес розробки стратегії страхової організації.
12. Визначення місії, цілей та завдань страховика.
13. Порядок опрацювання, розгляду і затвердження бізнес-плану
14. Комунікації в сучасній страховій організації: сутність, елементи й етапи комунікаційного процесу.
15. Інформаційний супровід договорів у сфері страхування.
16. Сутність і завдання страхового маркетингу.
17. Розробка та просування нових видів страхових послуг
18. Управління прямими продажами: через головний офіс та відокремлені структурні підрозділи

19. Страхові агенти, їх класифікація та основні функції.
20. Страхові та перестрахові брокери: функції та організація діяльності.
21. Організація відбору ризиків на страхування.
22. Управління відбором ризиків на страхування з метою формування та забезпечення збалансованості страхового портфеля.
23. Тарифікація. Побудова тарифікаційної системи.
24. Основні методологічні підходи здійснення актуарних розрахунків.
25. Складові й основні завдання андеррайтингу. Вимоги до управління андеррайтингом.
26. Методи кількісного і якісного аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що формують причини, і величину ризиків.
27. Контроль за ризиком. Врахування факторів територіальної та часової розкладки ризиків. Доцільність перестраховування ризиків.
28. Служба врегулювання претензій: її завдання та місце в страховій компанії.
29. Процедура та етапи врегулювання страхових претензій.
30. Залучення аварійних комісарів та інших експертів для з'ясування причин настання страхового випадку та розміру завданої шкоди.
31. Документальне оформлення страхової претензії. Розрахунок страхових виплат.
32. Порядок урегулювання збитків у різних видах страхування.
33. Грошовий потік як сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, які генерують діяльність суб'єкта господарювання.
34. Фактори, що зумовлюють особливості грошових потоків у страхових організаціях.
35. Зароблена страхова премія: сутність та порядок визначення.
36. Управління витратами страховика.
37. Управління процесом формування та розподілу прибутку страхової організації.
38. Поняття фінансової надійності страховика та методи її забезпечення.
39. Роль перестраховальних програм у збалансуванні страхового портфелю.
40. Поняття технічних резервів. Склад технічних резервів згідно із Законом України «Про страхування».
41. Резерв незароблених премій та порядок його формування.
42. Резерв коливань збитковості та порядок його формування.

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

- 43. Резерв катастроф та порядок його створення
- 44. Нормативи та напрямки розміщення страхових резервів.
- 45. Показники фінансової стійкості страховика, методика їх розрахунку та характеристика.
- 46. Показники ліквідності, методика їх розрахунку та характеристика.
- 47. Нормативні показники діяльності страхової компанії та їх роль у забезпеченні рентабельної роботи страховика.
- 48. Ризики в інвестиційній та фінансовій діяльності страховика.
- 49. Особливості антикризового управління в страхових організаціях.
- 50. Фінансовий моніторинг і його роль у страхуванні.

Таблиця 21

Матриця розподілу варіантів та питань між здобувачами вищої освіти

Варіант	Питання
<i>1</i>	<i>1, 26</i>
<i>2</i>	<i>2, 27</i>
<i>3</i>	<i>3, 28</i>
<i>4</i>	<i>4, 29</i>
<i>5</i>	<i>5, 30</i>
<i>6</i>	<i>6, 31</i>
<i>7</i>	<i>7, 32</i>
<i>8</i>	<i>8, 33</i>
<i>9</i>	<i>9, 34</i>
<i>10</i>	<i>10, 35</i>
<i>11</i>	<i>11, 36</i>
<i>12</i>	<i>12, 37</i>
<i>13</i>	<i>13, 38</i>
<i>14</i>	<i>14, 39</i>
<i>15</i>	<i>15, 40</i>
<i>16</i>	<i>16, 41</i>
<i>17</i>	<i>17, 42</i>
<i>18</i>	<i>18, 43</i>
<i>19</i>	<i>19, 44</i>
<i>20</i>	<i>20, 45</i>
<i>21</i>	<i>21, 46</i>
<i>22</i>	<i>22, 47</i>
<i>23</i>	<i>23, 48</i>
<i>24</i>	<i>24, 49</i>
<i>25</i>	<i>25, 50</i>

Terms of practical tasks
Умови практичних задач
Практична задача 1

Варіант 1. Приватне підприємство «Віта» застрахувало майно від затоплення водою на суму 400 тис грн. Страховий тариф складає 0,5% від страхової суми. Договором передбачена умовна франшиза «вільно від 1% від страхової суми», за що страхова компанія надала власнику підприємства знижку з нарахованого страхового платежу в розмірі 2%. Зливою було затоплено майно і в страховому акті відображено збиток у сумі 100 тис. грн. Розрахувати суму страхового платежу та страхового відшкодування.

Варіант 2. Розрахуйте тарифну ставку для страхування майнового об'єкта, якщо ймовірність настання страхового випадку дорівнює 0,01, середня страхова сума, що приходиться на один застрахований об'єкт, складає 7000 грн, середнє страхове відшкодування, що приходиться на один пошкоджений (знищений) об'єкт – 5000 грн, кількість діючих договорів – 15000, частка навантаження в структурі страхового тарифу – 30%, коефіцієнт гарантії безпеки страхового фонду 1,645. Дані про розсіювання можливих страхових відшкодувань відсутні.

Варіант 3. В області щорічно із 2000 застрахованих будинків стихійними лихами знищується та пошкоджується 20 будинків. Середній розмір страхового відшкодування на один договір страхування складає 3000 грн, середня страхова сума на один застрахований об'єкт – 10000 грн. Розрахувати основну ставку страхового тарифу.

Варіант 4. Страхова компанія планує надавати послугу зі страхування автоматичних пральних машин. Зібрана статистика свідчить, що зі 100000 вироблених машин щорічно виходить із ладу 3500. Припускається, що кожна машина буде застрахована на 1000 грн. Розмір страхового відшкодування прогнозується на рівні страхової суми

Передбачається укласти 1000 договорів страхування. Розрахувати основну ставку страхового тарифу.

Варіант 5. Розрахувати тарифну ставку страхування ризику виходу з ладу комп'ютерів, що перебувають на гарантійному обслуговуванні (1

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

рік), якщо відомо скільки комп'ютерів виходить з ладу щорічно зі 100000 одиниць, що продаються за рік:

Кількість комп'ютерів, що вийшли з ладу: 2018 – 4000, 2019 – 4514, 2020 – 316, 2021 – 4023, 2022 – 4053.

Комп'ютер страхуємо на 3850 грн. Обчислити необхідний резервний фонд.

Варіант 6. Нижче наведено дані страхових відшкодувань за останній рік зі страхування домашнього майна:

Варіант	Сума відшкодування, грн
1	110000
2	89000
3	98000
4	101000

Знайти емпіричне середнє, не зсунену емпіричну дисперсію та середньоквадратичне відхилення страхових відшкодувань.

Варіант 7. На підставі даних, наведених в таблиці, розрахуйте частоту страхових подій, коефіцієнт кумуляції ризику, коефіцієнт збитковості, норму збитковості, середні страхові суми застрахованих об'єктів та пошкоджених (знищених) об'єктів, складність ризику, складність збитку, частоту збитку, збитковість страхової суми. За результатами розрахунків виберіть найменш збитковий регіон.

Показники	Регіон 1	Регіон 2
1. Число застрахованих об'єктів, од.	3200	4000
2. Страхова сума застрахованих об'єктів, тис. грн	110000	200000
3. Число пошкоджених (знищених) об'єктів, од.	1500	1200
4. Число страхових подій, од.	1100	900
5. Страхова сума пошкоджених (знищених) об'єктів, тис. грн	55000	40000
6. Загальна сума виплаченого страхового відшкодування, тис. грн	40000	35000
7. Сума зібраних страхових платежів, тис. грн	85000	70000

Варіант 8. Використовуючи дані, розрахуйте розмір страхового тарифу за ризиковим видом страхування: кількість фактично укладених договорів страхування – 1250; кількість страхових випадків – 105; страхова сума за одним договором страхування – 80000 грн; середнє страхове відшкодування – 45 000 грн на один пошкоджений (знищений) об'єкт; кількість передбачуваних договорів – 1700; коефіцієнт гарантії безпеки ($\alpha(\gamma)$) – 1.64; Максимально допустимий розмір навантаження – 15%.

Варіант 9. Розрахувати страховий тариф для страхування майна від вогневих ризиків та ризиків стихійних лих, якщо ймовірність настання страхової події становить 0,05, середня страхова сума на один застрахований об'єкт – 4000 грн, середня страхова виплата на один пошкоджений (знищений) об'єкт – 2000 грн, кількість укладених договорів страхування – 80000, частка навантаження в структурі страхового тарифу – 50%, коефіцієнт гарантії безпеки $\alpha = 1,645$, середньоквадратичне відхилення страхових виплат від середнього рівня – 500 грн.

Варіант 10. Розрахувати брутто-тариф за договором страхування КАРГО, якщо розрахункова ймовірність настання страхового випадку (P) дорівнює 0,02, середня страхова сума (S_n) – 50 тис грн, середня страхова виплата, що приходить на один пошкоджений (знищений) об'єкт (S_m) – 30 тис грн, кількість договорів (n) – 1000, ймовірність не перевищення ймовірних відшкодувань над страховими внесками (Y) – 0,95, частка навантаження в структурі страхового тарифу (f) – 30%.

Варіант 11. Страхова компанія «Зеніт» уклала із фізичною особою договір страхування від нещасних випадків та медичних витрат при виїзді за кордон. Визначити об'єкт страхового захисту згідно з укладеним договором, розрахувати розмір страхового платежу, вказати перелік послуг, що будуть надані компанією відповідно до категорії придбаного полісу. Для розв'язку задачі скористайтесь інформацією у нижченаведеній таблиці і врахуйте, що валютою страхування в Україні є національна грошова одиниця.

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Назва показника	Варіанти			
	1	2	3	4
Річний страховий тариф (%): медичні витрати нешасні випадки	2,0 4,3	2,5 4,5	2,8 4,7	3,0 4,9
Категорія страхового полісу	A	B	C	D
Термін страхування, діб	30	90	15	35
Страхова сума (ЄВРО): медичні витрати нешасні випадки	10000 5000	150000 7000	18000 9000	20000 10000

Варіант 12. Обґрунтувати вибір системи страхового забезпечення (першого ризику), якщо підприємство виділило для сплати страхової премії 10 тис. грн, страховий тариф дорівнює 4% від страхової суми, а страхова оцінка майнового об'єкта – 50 тис грн. Розробіть пропозиції для страхової компанії щодо покращення страхового забезпечення застрахованого об'єкта.

Варіант 13. Розрахувати розмір страхової суми, страхового платежу та розміру страхового відшкодування за заподіяну шкоду майну господарюючого суб'єкта за системою першого ризику згідно з такими даними:

Показники	Варіант		
	1	2	3
Обсяг відповідальності страховика, %	80	90	85
Фактична вартість майна, тис. грн	2100,0	6400,0	8900,0
Тарифна ставка, %	1,0	1,75	2,25
Знижка до тарифу, %	-	-	10,0
Розмір фактичних збитків, тис. грн	1800,0	4000,0	8900,0

Варіант 14. Підприємство застрахувало свої матеріальні активи на суму 180 тис грн, що становить 80% від їх вартості. В період дії договору власник придбав майновий об'єкт вартість 55 тис грн та привів у відповідність страхову суму до повної страхової оцінки шляхом оформлення адендуму. Страховий тариф становить 1% від страхової суми. Визначити початкову страхову премію та премію, яку повинно буде доплатити підприємство за додатковим договором, якщо від моменту укладання адендуму до моменту припинення страхового захисту залишилось 7 місяців.

Варіант 15. ПАТ «Гулівер» уклало договір страхування зі страховою компанією «Надія» на страхування свого майна з відповідальністю у розмірі 80% від страхової вартості: основних засобів первісною вартістю 24 000 тис. грн, ступінь зносу яких становить 15%; оборотних коштів вартістю 7 500 тис. грн. Договір страхування передбачає виплату страхового відшкодування при втраті майна підприємства або його пошкодження в результаті стихійного лиха, пожежі та крадіжки. Крім того, договір покриває збитки від вимушеного простою підприємства, зумовленого страховим випадком (страхування на випадок втрати прибутку). При страхуванні збитків підприємства, пов'язаних з вимушеним простоєм, період відповідальності страховика становить три дні. Страховик компенсує збитки підприємства у вигляді недотриманого чистого прибутку. Причому за перший день простою компенсується 100% середньоденного чистого прибутку, у другий і третій дні – відповідно 50% і 25%. За підсумками останнього звітного періоду чистий середньоденний прибуток підприємства становив 11 тис. грн.

Страхові тарифи за страховими випадками, передбаченими договором, складають: зі страхування від стихійного лиха – 0,3%; зі страхування від пожежі – 0,9% – зі страхування від крадіжки – 1,5%; – зі страхування вимушеного простою підприємства – 0,2%. При страхуванні за всім пакетом ризиків, передбачених у договорі, надається знижка 20% від суми загального страхового платежу. Договором передбачена система пропорційного страхового забезпечення, а також умовна франшиза в розмірі 5% від страхової суми по ризиках «пожежа» і «стихійне лихо» і безумовна франшиза 300 тис. грн за ризиком «крадіжка».

Визначте:

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

а) страхову суму окремо для страхування майна від стихійного лиха, пожежі та крадіжки; страхування ризику вимушеного простою підприємства;

б) загальну суму страхового платежу за повним пакетом ризиків, яке підприємство має сплатити страховикові;

в) страхове відшкодування, яке отримує підприємство (кожний страховий випадок розглядається незалежно) при збитку від стихійного лиха на 450 тис. грн; від пожежі на 750 тис. грн; від крадіжки на 850 тис. грн.

г) зробіть загальний висновок стосовно привабливості зазначених умов страхування для ПАТ «Гулівер».

Варіант 16. Величина страхових резервів зі страхування життя дорівнює 40 млн грн. Якими принципами повинна керуватись страхова компанія при розміщенні тимчасово вільних коштів сформованих резервів між різними категоріями активів? Припустимо, що страховик для розміщення обрав акції і облигації українських емітентів, що котируються на фондовій біржі, іпотечні сертифікати, банківські метали, інвестиції в економіку України. Складіть таблицю і визначте орієнтовну прибутковість розміщення страхових резервів, вкажіть максимальний відсоток коштів, що може бути вкладено у різні категорії активів. Які ще активи Ви порадили б страховикам для розміщення страхових резервів?

Варіант 17. Визначіть фактичний рівень збитковості за медичним страхуванням, якщо страхова компанія у звітному періоді має такі дані: фактичні виплати склали 956 тис. грн; величина резерву заявлених, але не виплачених збитків (за вирахуванням частки перестраховика) на початок та кінець звітного періоду складає відповідно 24,7 та 31,8 тис. грн; величина резерву збитків, які виникли, але не заявлені (за вирахуванням частки перестраховика) на початок та кінець звітного періоду складає відповідно 11,4 та 13,4 тис. грн; величина резерву незароблених премій (за вирахуванням частки перестраховика) на початок та кінець звітного періоду відповідно 1,015 та 1,436 млн. грн; страхові премії, що надійшли у звітному періоді – 874 тис. грн, серед яких частка страхових премій, передана перестраховикам – 152 тис. грн.

Варіант 18. Розрахувати тарифну ставку страхування ризику пошкодження пральних машин, що перебувають на гарантійному

обслуговуванні. Факт виходу з ладу пральної машини носить випадковий характер. Статистично встановлено, що зі 100 тис. вироблених пральних машин виходять з ладу 3500 машин в термін гарантійного ремонту. Пральну машину страхуємо на 1 тис. грн.

Варіант 19. Розрахувати тарифну ставку страхування від пожежі для студентського гуртожитку, якщо відомо, що кожен рік в середньому в даному гуртожитку буває дві пожежі з п'яти, що відбувалися в гуртожитках. Страхова сума об'єкта – 152,36 тис. грн. Витрати на ведення страхової справи складають 11,3% від страхової суми. Страхова компанія встановлює прибуток у розмірі 7,31% від тарифу страхування об'єкту.

Варіант 20. Нетто-премії по страхуванню домашнього майна визначені в сумі 0,27 грн зі 100 грн страхової суми, а статті навантаження складають: витрати на проведення страхування (включаючи оплату праці страхових агентів) – 0,26 грн; витрати на проведення запобіжних заходів – 4,3% брутто-премії; прибуток – 11,7% брутто-премії. Визначити величини брутто-премії.

Варіант 21. Портфель складається з K незалежних договорів страхування терміном на 1 рік. Усі страхові суми однакові – 1000 у.о. Ймовірність надходження запитів за кожним із 100 договорів $1 p = 0,1$ і $2 p = 0,2$ за кожним із 200 договорів. Знайти середнє, дисперсію виплат і коефіцієнт варіації.

Варіант 22. Відомо, що 20% водіїв – новачки, для яких ймовірність потрапити в аварію протягом року дорівнює 0,2. Для 30% водіїв з середнім стажем безаварійної їзди ця ймовірність дорівнює 0,15. Досвідчені водії (їх 40%) потрапляють в аварію з ймовірністю 0,1, а 10% «асів» – з ймовірністю 0,05. Водій потрапив в аварію. Знайти ймовірність того, що він належить до водіїв із середнім стажем безаварійної роботи.

Варіант 23. Вводиться в експлуатацію новий багатоквартирний будинок (216 квартир). Визначити тарифну ставку страхування квартири від пожежі та щомісячну страхову премію. Страхова сума на одну квартиру складає 4250,65 гривень. Аналіз статистичних даних для інших будинків міста дає наступні цифри: зі 1000 квартир за рік пожежа

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

відбувається у 7 квартирах, при цьому страхова сума виплачується в середньому у розмірі 63,7% від загальної (частковій збитки). Прогнозоване зростання попиту на даний вид страхування – 11,3% на рік, при цьому коефіцієнт відставання 0,015. Навантаження для цього виду страхування прогноують у розмірі 21,4% від тарифу.

Варіант 24. Розробіть страхові тарифи з добровільного страхування туристів. За даними статистики кожний рік за туристичним путівками відпочиває близько 45159 чол. У середньому за рік травмується 1327 чол. Відношення середньої передбачуваної виплати до середньої очікуваної страхової суми становить 0,39. Передбачається, що страхуванням буде охоплено 41% туристів, коефіцієнт відставання дорівнює 0,87. Розрахуйте нетто-ставку.

Варіант 25. Розробіть страхові тарифи з добровільного страхування автомобілів від ДТП. За даними статистики кількість автомобілів становить 2354569 од. У середньому за рік трапляється 56317 ДТП. Відношення середньої передбачуваної виплати до середньої очікуваної страхової суми становить 0,68. Передбачається, що страхуванням буде охоплено 36% автомобілів, коефіцієнт відставання дорівнює 0,72. Розрахуйте нетто-ставку.

Практичне завдання 2

Для виконання завдання застосовується методика, рекомендована в темі 8. Державне регулювання ринку фінансових послуг. Фінансовий моніторинг

Завдання 1. Здійснити розрахунок індикаторів оцінювання стресостійкості страхової компанії, визначити узагальнене значення, охарактеризувати стан забезпечення страхової компанії від дії ризиків станом на 01.01.20xx року, обґрунтувати висновки. Створити модель СК, адаптовану до вимог Solvency II та здійснити розрахунок необхідного платоспроможного капіталу для СК.

**Фінансова звітність, необхідна для виконання завдання,
обирається здобувачами вищої освіти на офіційних сайтах
фінансових установ із запропонованого списку.**

№ п/п	Страхові компанії
1	СК «ARX»
2	СК «Уніка»
3	СК СГ «ТАС»
4	СК «Арсенал-Страховання»
5	СК «УСГ»
6	СК «ІНГО»
7	СК «ВУСО»
8	СК «Альфа Страховання»
9	СК «ПЗУ Україна»
10	СК «Універсальна»
11	СК «Оранта»
12	СК «Провідна»
13	СК «Княжа VIG»
14	СК «Гардіан»
15	СК «Allianz Україна»
16	СК «УПСК»
17	СК «Експрес Страховання»
18	СК «Країна»
19	СК «Євроінс Україна»
20	СК «Просто-страховання»
21	СК «Уніка-життя»
22	СК «ІНГО-життя»
23	СК «Метлайф»
24	СК «Княжа VIG-життя»
25	СК «PZU Україна страхування життя»

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові джерела:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. № 436–IV//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18 (в редакції від 07.03.2018р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435–IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40–4418 (в редакції від 07.03.2018р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Про страхування. Закон України № 1909-IX від 18 листопада 2021 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

4. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.

5. НБУ. Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг. Постанова № 153 від 24 грудня 2021 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24122021_153

6. НБУ. Проект постанови Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про добровільний вихід з ринку страховика та передачу страховиком страхового портфеля». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B2%D0%B8%D1%85%D1%96%D0%B4_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%83_2023-10-06.pdf?v=4

7. Директива 2009/138/ЄС Solvency II Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ufu.org.ua/files/zakon/EU/Solvency%20II_ukr.doc.

8. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. // Верховна Рада України : офіц.

веб-сайт. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

9. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001р. № 2664–III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1(в редакції від 01.01.2017р.) .) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

10. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14 грудня 2021 року № 1953-IX. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

11. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480–IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006 (в редакції від 18.02.2018р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

12. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996р. № 448/96–ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996 №51 (в редакції від 06.01.2018р.) .) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>

13. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-IX // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 25, ст.171. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

14. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації фінансового моніторингу» від 05.08.2015 № 552. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-2015-%D0%BF#Text>

15. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-ХІІ. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 47, ст.646. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

16. Закон України «Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди)» від 15.03. 2001 року № 2299-III // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 29, ст.337. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text>

17. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

цінних паперів): постанова КМУ від 7 грудня 2016 р. № 913 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/913-2016-%D0%BF>

18. The Solvency II framework and the impact on funds. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sjberwin.com/ru/insights/2012/03/09/the-solvency-ii-framework-and-the-impacton-funds>

19. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) //Official Journal of the European Union 335, 17.12.2009.

20. The Supervisory Review Process (SRP) Guidelines Revised: August 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.esrb.europa.eu/mpa/cbmd/shared/pdf/Hungary/2013-12-10_Gudelines_SREP.pdf?c58288ccfdad874d9d0261e14b4181c6

21. QIS5 Technical Specifications. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eiopa.europa.eu/Publications/QIS/QIS5technical_specifications_20100706.pdf

Навчально-наукові джерела:

1. Stephen Diacon (1990) A Guide to Insurance Management. Palgrave Macmillan London. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-07495-2>

2. Gregory R. Niehaus Insurance and Risk Management. Business Economics series. University of South Carolina, US. 2008. ISBN: 978 1 84720 333 5. 1,032 pp

3. Rejda, George E. Principles of risk management and insurance / George E. Rejda, Michael J. McNamara. -- Twelfth edition. pages cm Includes index. ISBN 978-0-13-299291-6.721 p

4. Aleskerova Yu. Insurance management: a textbook / YU. ALESKEROVA, I. SALKOVA, L. FEDORYSHYNA, V. TODOSIICHUK. – Vinnytsia: VNAU, 2020. – 295 p.

5. Аберніхіна І. Г., Сокиринська І. Г. Фінанси страхових організацій : навчальний посібник / І. Г. Аберніхіна, І. Г. Сокиринська – Дніпро: Пороги, 2019. – 198 с.

6. Сокиринська І. Г., Журавльова Т. О., Аберніхіна І. Г. Страховий менеджмент. Навчальний посібник / за ред. І. Г. Сокиринська, Т. О. Журавльова, І. Г. Аберніхіна. Дніпропетровськ: Пороги, 2016. 301 с.

7. Бачо Р. Й. Ринки небанківських фінансових послуг: регулювання розвитку (інституційні та аналітичні аспекти): монографія/ Р.Й. Бачо. – Ужгород: Вид-во ТОВ «РІК-У», 2016. – 448 с.

8. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України : теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. – К.: КНЕУ, 2009. – 283 с.

9. Говорушко Т. А. Проблемні питання реалізації в Україні директиви ЄС Solvency II / Т. А. Говорушко, В.М. Стецюк, І.І. Яценко // *Агросвіт*. – 2014. – №2. – С. 20-24.

10. Журавка О.С. Досвід забезпечення платоспроможності страхових компаній у країнах Євросоюзу. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10815/2/Zhuravka_Olena_Ensuring_solvency.pdf.

11. Внукова Н. М. Адаптація вимог Solvency II до умов функціонування страхового ринку України / Н. М. Внукова, С. А. Ачкасова, І. В. Скорик // *Фінанси України*. – 2013. – № 9. – С. 76-82.

12. Світлична О.С., Сташкевич Н.М. Управління фінансами страхових організацій: Навч. пос. Одеса: Атлант, 2019. 258 с.

13. Ткаченко Н.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика: монографія / Н.В. Ткаченко. – Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2009. – 570 с.

14. Фінансовий моніторинг у небанківських фінансових установах: Навч. посібник / Леонов Д. А., Яровий С. М. - К.: УІРФР, 2006.

15. Страховий менеджмент [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» другого (магістерського) рівня / уклад. О. В. Корват. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 48 с.

16. Борисюк О.В. Страховий менеджмент: конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 102 с.

17. Борисюк О.В. Страховий менеджмент: методичні рекомендації до практичних занять. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 34 с.

18. Король С. В., Войтків Т. І. К – Страховий менеджмент: методичні вказівки для дистанційного вивчення дисципліни. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. – 55 с.

19. Страховий менеджмент. Методичні вказівки до виконання розрахункової роботи для здобувачів вищої освіти галузі знань 07 – управління та адміністрування спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування усіх форм навчання / Укл.: Панченко О.І., Шпомер Т.О. – Чернігів: ЧНТУ, 2020. – 40 с

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

---

20. Слободянюк О. В. Менеджмент у двох частинах: фінансовий, страховий : методичні рекомендації та завдання для проведення практичних занять для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 073 «Менеджмент» / О. В. Слободянюк, В. О. Котлубай, Г. А. Отливанська. – Одеса : НУ «ОЮА», 2021. – 106 с.

21. Dranus, V., Dranus, L., Tsvihun, I., Chernenok, K. Marketing Complexes as a Mechanism for Managing the Financial Activities of Insurance Companies in Ukraine. *Review of Economics and Finance*. 2022, 20, pp. 588–600. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.67>.

22. Дранус, В., Дранус, Л., & Трушкіна, Н. (2023). Інноваційні підходи до управління платоспроможністю страхових компаній в Україні. *Вісник Львівського національного університету природокористування. Серія Економіка АПК*, (30), 151–156. <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.151>

Інформаційні інтернет-ресурси:

- Антимонопольний комітет України – <http://www.amc.gov.ua>
База українського законодавства в Інтернет – www.lawukraine.com
Державна служба фінансового моніторингу України – www.sdfm.gov.ua
Державний комітет статистики України. – <http://www.ukrstat.gov.ua>
Кабінет Міністрів України – <http://www.kmu.gov.ua>
Міністерство фінансів України – <http://www.minfin.gov.ua>
Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України – www.nssmc.gov.ua
Національний банк України – <http://www.nbu.gov.ua>
Ліга страхових організацій України – <http://uainsur.com/>
Моторне (транспортне) страхове бюро України – <https://mtsbu.ua/>
Національна асоціація страховиків України – <https://www.nasu.com.ua/>
Асоціація Страховий Бізнес (АСБ) – <https://insurancebiz.org/>
Міжнародна асоціація органів страхового нагляду IAIS – <https://www.iaisweb.org/>

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

**Дранус Валентин Вікторович
Чернюк Тетяна Іванівна**

**Методичні рекомендації до вивчення
дисципліни «Страховий менеджмент» для
студентів спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий
ринок»**

Методичні рекомендації

Випуск 442

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерна верстка, дизайн обкладинки *К. Гросу-Грабарчук*
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підписано до друку 22.07.2024.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.

Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.

Ум. друк. арк. 4,4. Обл.-вид. арк. 2,8.

Тираж 50 пр. Зам. № 6854.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81,

e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2020.